Hüvitusfondi majandustegevus

KONTROLLIARUANNE

nr 2-5/03/35
05.06.2003

Hüvitusfondi majandustegevus

Tallinn
2003

Kokkuvõte

Riigikontroll hindas Hüvitusfondi tegevuse lõpetamisega kaasneda võivaid riske, uurides, kas fondi nõuete ja tütarettevõtete investeeringute realiseerimine on toimunud seaduslikult ja majanduslikult põhjendatult ning kas fondi raha üleandmine lõpetamisperioodil on olnud kooskõlas Hüvitusfondi seadusega.

Hüvitusfondi 2002. aasta majandustegevuse tulemuseks oli 97,48 mln krooni kasumit, fondi bilansimaht oli 1,140 mld ja omakapital 1,138 mld krooni.

Auditeeritud perioodil (2002. aasta ja 2003. aasta I kvartal) oli fondi tegevuse aluseks nõukogu kinnitatud "Hüvitusfondi strateegia 2002", mille kohaselt investeerimistegevus oli suunatud madalama riskiga kvaliteetsete investeeringute tegemisele, kusjuures olemasolevatele probleemsetele projektidele otsiti aktiivselt lahendusi.

Hüvitusfondi tegevuse lõpetamise aluseks on Hüvitusfondi seadus ja valitsuse kehtestatud Hüvitusfondi lõpetamise kord.

Peamised tähelepanekud

- Viimasel 4 aastal on Hüvitusfondi majandustegevus paranenud ning ta on teeninud kasumit. Kogu Hüvitusfondi tegevuse perioodi (1993–2003) majandustegevuse koondtulemust on kahjustanud mitmed varasemad (enne 2000. aastat tehtud) finantsjuhtimise vead, mis tõid fondile suurt rahalist kahju. Fondi mõned tütarettevõtted ei ole oma tegevuse tulemusena saavutanud äriühingute tegevuse põhieesmärki – teenida kasumit. Kuigi fondi rahalised vahendid oleksid viimastel aastatel võimaldanud maksta obligatsioonide omanikele lisaintresse, ei olnud fondi nõukogu sellesisulist otsust teinud.

- Fondi nõuete käsitlemise korra oli kinnitanud juhatus, kuigi 2000. aasta oktoobris vastuvõetud seadusemuudatuse kohaselt kuulus see nõukogu pädevusse. Fondi mõningaid nõudeid alla hinnates ei olnud järgitud korras sätestatud hindamispõhimõtteid.

- AS-ile Talinvest antud laenude tagatiste realiseerimisel oli fond võtnud endale kahjuliku kohustuse, nähes ühe äriühinguga sõlmitud lepingus ette kohustuse osta sellelt äriühingult tagasi vastutavale hoiule võetud aktsiad juhul, kui neid ei õnnestu müüa.

- Fondi 2002. aasta majandustegevuse aruandes ei olnud bilansivälisel kontol kajastatud fondi nõuet pankrotistunud Maapanga vastu summas 0,5 mln krooni.

- AS-i Werol Tehased aktsiate raamatupidamislik väärtus oli nende Põllumajandusministeeriumile üleandmisel põhjendamatult alla hinnatud.

- Raha üleandmisel enne fondi lõpetamist ei olnud Vabariigi Valitsus järginud Hüvitusfondi seaduses toodud põhimõtteid ning otsustas deposiitidele ja rahaturufondi osakutesse paigutatava raha üle anda riigivara valitsejatele, kuigi see tulnuks kanda stabiliseerimisreservi.

Olulisemad ettepanekud

- Rahandusministrile ja põllumajandusministrile tegi Riigikontroll ettepaneku hinnata ümber AS-i Werol Tehased aktsiate raamatupidamislik väärtus, lähtudes ettevõtte finantsseisust aktsiate üleandmisel Põllumajandusministeeriumile.

- Rahandusministrile soovitasime võtta seisukoht sihtotstarbelise reservi moodustamise osas Hüvitusfondilt kohtuotsusega välja mõistetud 95,4 mln krooni suuruse potentsiaalse kohustuse katteks.

- Hüvitusfondi nõukogule ja juhatusele tegi Riigikontroll ettepaneku jätkata võlgade sissenõudmist Lõunatööstuse AS-ilt; viia läbi ametkondlik juurdlus AS-ile Talinvest laenamise asjaolude kohta ning vajadusel esitada avaldus uurimisorganile kriminaalõigusliku hinnangu andmiseks; samuti võtta raamatupidamises arvele Hüvitusfondi 0,5 mln krooni suurune nõue Maapanga vastu.

Põllumajandusminister teatas, et AS Werol Tehased on jätkuvalt kahjumis, tema omakapital on võrreldes üleandmise ajaga vähenenud ning seisuga 31.03.2003 on riigile kuuluvate aktsiate raamatupidamislik väärtus 98,5 mln krooni. Kuigi see erineb üleandmisel märgitud väärtusest (68,2 mln krooni), vahe kahaneb. Kuni raamatupidamislik väärtus kahaneb üleandmisel märgituni, ei ole aasta keskel vajadust ümberhindluse järele. Asjaolude muutudes, eelkõige aasta lõpus, on otstarbekas see siiski teostada.

Rahandusminister toetas põhimõtteliselt Põllumajandusministeeriumi poolt Riigikontrollile esitatud seisukohti AS-i Werol Tehased aktsiate raamatupidamisliku väärtuse ümberhindamise osas.
Samuti teatas minister, et vastavalt Hüvitusfondi likvideerijate 05.05.2003. a otsusele moodustati vara kogum kohtuotsuse täitmise sihtotstarbega ja eraldati see muust varast.
Enne Hüvitusfondi lõpetamist paigutatud deposiitide ja omandatud osakute riigivara valitsejatele üleandmise seaduslikkust rahandusminister ei põhjendanud, vaid teatas, et Riigikontrollil on õigus selle kohta Riigikogu rahanduskomisjoni arvamust küsida.

Hüvitusfondi nõukogu esimees ja juhatuse esimees teatasid, fond võtab kõik tehtud ettepanekud arvesse ja teeb nende täitmiseks tema kasutuses olevate võimaluste piires oma parima.
Hüvitusfondi juhatuse esimees teatas veel, et fond on jätkanud võlgade sisse nõudmist Lõunatööstuse AS-ilt ning fondile on täiendavalt laekunud 650 000 krooni.
AS-ile Talinvest antud laenu kohta teatas juhatuse esimees, et fondi juhtkond ei otsustanud 1999. aastal läbi viidud sisejuurdluse tulemusena kriminaalasja algatamise avaldust esitada ning kuivõrd uusi asjaolusid ei ole tänaseni ilmnenud, asuti Riigikontrolli ettepanekul läbi viidud korduseksperti tulemuste põhjal seisukohale, et seda ei ole otstarbekas teha ka nüüd.
Hüvitusfondi 0,5 mln kroonine nõue Maapanga vastu on kajastatud fondi lõppbilansis.

Sisukord

SISSEJUHATUS **5**

Valdkonna lühiülevaade **5**

Auditi teostus **7**

1. LAENUD JA MUUD NÕUDED **8**

1.1. Nõuete hindamise korraldus **8**

1.2. Ülevaade laenude ja muude nõuete provisjonidest **9**

1.3. Provisjoneeritud laenud **10**

1.4. Võlakirjad **13**

1.5. Deposiidid ja bilansivälised nõuded **13**

2. INVESTEERINGUD TÜTARETTEVÕTETESSE **15**

2.1. Ülevaade tütarettevõtetest **15**

2.2. Tütarettevõtete realiseerimine **15**

3. HÜVITUSFONDI LÕPETAMINE **19**

3.1. Lõpetamisel esitatud nõuded **19**

3.2. Raha üleandmine enne fondi lõpetamist **19**

LISAD **21**

1. AS-i Werol Tehased laenud **21**

2. Hüvitusfondi majandustegevuse tulemused **21**

3. Tütarettevõtete majandustegevuse tulemused **21**

4. Hüvitusfondi investeeringud tütarettevõtteisse **22**

5. Eesti Ühispanka Hüvitusfondi töötajatele sihtotstarbeliste krediitide andmise tagamiseks paigutatud deposiidid **23**

PÕLLUMAJANDUS- JA RAHANDUSMINISTEERIUMI NING HÜVITUSFONDI VASTUSED **24**

Sissejuhatus

Auditi aluseks on Riigikontrolli 2003. aasta tööplaan.

Auditi eesmärgiks oli hinnata Hüvitusfondi tegevuse lõpetamisega seonduvaid riske.

Auditeeritud asutus on Hüvitusfond. Lisaks tutvus audiitor laenude tagastamise aluseks olevate dokumentidega AS-is Werol Tehased ning mõningate Rahandusministeeriumi arhiivis asuvate dokumentidega, mis fond oli juba üle andnud säilitamiseks.

Auditeeritud periood on 2002. aasta ja 2003. aasta esimene kvartal. Üksikute tehingute puhul hõlmas audit ka varasemat perioodi.

Audit viidi läbi ajavahemikul 10.01–24.03.2003 ning aruandes esitatud info põhineb audiitorile sel ajal kättesaadavaks saanud ja esitatud andmetel.

Valdkonna lühiülevaade

Hüvitusfondi õiguslik seisund

Hüvitusfond on avalik-õiguslik juriidiline isik, kelle tegevuse eesmärk on oma vara investeerimine, tagamaks oma obligatsioonidest tulenevate kohustuste täitmine ja vara väärtuse suurenemine.[1] Hüvitusfondi loomise eesmärk oli obligatsioonide emiteerimine erastamisväärtpaberite eest ja sel viisil kogutud erastamisväärtpaberite kustutamine.

Fondi vara moodustub erastamisest laekuvast rahast, krediteerimisest ja teistest tehingutest saadavast tulust ning muudest laekumistest.[2]

Kooskõlas esialgse Hüvitusfondi seadusega pidi fond emiteerima obligatsioone kogu oma põhikapitali ulatuses. Arvestades aga erastamisväärtpaberite kasutusaja korduva pikendamisega ning kattevara piisavusega ka ilma Hüvitusfondi kapitalita, otsustas Riigikogu 2000. aastal vastu võetud uue seadusega lõpetada obligatsioonide emiteerimine alates 01.12.2000. Samas otsustati Hüvitusfondi lõpetamine pärast viimaste obligatsioonide lunastamist algava likvideerimismenetluse teel.

Hüvitusfondi lõpetamise kord

Hüvitusfondi lõpetamist reguleerivad Hüvitusfondi seadus ning valitsuse 18.10.2001.a määrusega nr 322 kinnitatud "Hüvitusfondi lõpetamise kord".

Fond lõpetatakse valitsuse kehtestatud korras kuue kuu jooksul pärast kõigi obligatsioonide lunastamist. Fondil on vaja koostada likvideerimisbilanss hiljemalt kõigi obligatsioonide lunastamisele järgneva tööpäeva seisuga. Fondi juhatus esitab selle nõukogule kinnitamiseks hiljemalt nelja kuu jooksul likvideerimise alguspäevast arvates.

Pärast nõuete rahuldamist ja raha deponeerimist koostab juhatus lõppbilansi ja esitab selle koos audiitori arvamusega nõukogule kinnitamiseks. Lõppbilanss esitatakse seitsme päeva jooksul pärast selle kinnitamist Rahandusministeeriumile.

Ühe kuu jooksul pärast lõppbilansi kinnitamist, kuid mitte hiljem kui lõpetamispäevale eelneval tööpäeval, kantakse võlausaldajate nõuete rahuldamisest üle jäänud raha ja vara stabiliseerimisreservi. Vara, mida stabiliseerimisreservi ei anta, saab valitsuse määratud riigivara valitseja.

---

[1] Hüvitusfondi seadus § 3
[2] Hüvitusfondi seadus § 45 lg 3

Hüvitusfondi majandustegevuse tulemused

Hüvitusfondile oli 2002. aasta viimane majandusaasta, mis lõppes 20. novembril likvideerimismenetluse algusega. Viimased obligatsioonid lunastati 20.11.2002 ja järgmisel päeval algas fondi likvideerimine, mis tuli lõpule viia 21.05.2003. Fondi 2002. aasta majandustulem oli 97,48 mln, bilansi maht 1,140 mld ning omakapital 1,138 mld krooni.

Seisuga 20.11.2002 oli Hüvitusfondile laekunud erastamisest 1,6 mld krooni. Fond oli läbi viinud 17 eri tingimuste ja tähtaegadega obligatsiooniemissiooni kogumahus 609,1 mln krooni, millega koguti 1,9 mld erastamisväärtpaberit. Emissioonides on osalenud 22 527 füüsilisest ja 102 juriidilisest isikust investorit.

Algusaastatest peale on Hüvitusfond majandustegevusest kasumit teeninud 189,3 mln krooni. 1998. aasta 370 mln kroonise kahjumi järel on Hüvitusfond 4 aastaga teeninud kasumit kokku 324,6 mln krooni. Intressidena on fond maksnud obligatsiooniomanikele 212 mln krooni.

Lisades majandustulemile obligatsiooniomanikele makstud intressid, teenis fondi paigutatud põhikapital kogu tegevusaja jooksul 401 mln krooni. Hüvitusfondi majandustegevuse tulemusi (tuhandetes kroonides) kajastab **joonis 1**.

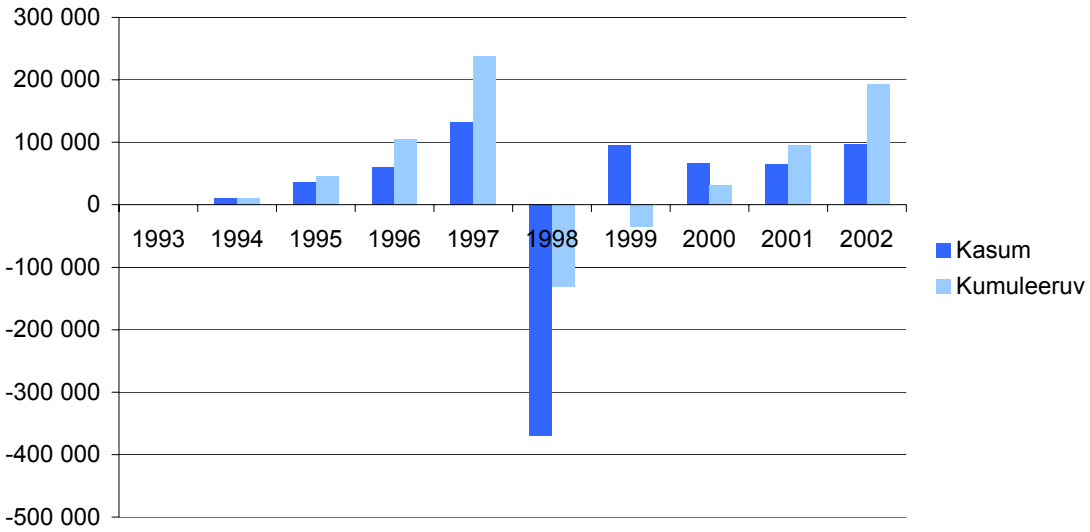

Allikas: Hüvitusfondi andmed

Fondi varade tootlus oli viimase 4 aasta jooksul keskmiselt 8,2% aastas.

Alates 1998. aasta teisest poolest on nõukogu otsustanud obligatsioonide omanikele lisaintressi mitte maksta. Fondi töötajate selgituse kohaselt arvestati lisaintressi määramisel turuintresside tasemega.

Mõnede tütarettevõtete ebaõnnestunud majandustegevuse tulemusel on fond suuri kahjumeid kandnud.

Auditeeritud perioodil oli fondi tegevuse aluseks nõukogu kinnitatud "Hüvitusfondi strateegia 2002".[3] Kooskõlas strateegiaga oli investeerimistegevus suunatud madalama riskiga kvaliteetsete investeeringute tegemisele, kusjuures probleemsetele projektidele otsiti aktiivselt lahendusi. Hüvitusfondi seisukoht oli, et kui probleemsete investeeringutega seotud kohtu- ja pankrotimenetluste kestus on pikem kui Hüvitusfondi lõpetamise tähtaeg ning kui nõuete müük ei ole majanduslikult otstarbekas, antakse need üle riigivara valitsejale, kes alustatud protsesse jätkab.

[3] Kinnitatud nõukogu 21.12.2001. a koosoleku otsusega.

Siseauditi korraldus

Auditeeritud perioodil fondil oma siseaudiitorit ei olnud.

AS PricewaterhouseCoopers on siseauditi teenuste osutamise lepingute alusel läbi viinud 2 auditit: ”Hüvitusfondi tegevuse lõpetamisega kaasneda võivate riskide ning nende juhtimise tõhususe (lõpetamise tegevuskava) hindamine” ja “Hüvitusfondi juhtkonnapoolse varade ja kohustuste hindamise adekvaatsuse ning raamatupidamis- ja juhtimisaruandluse süsteemide toimivuse kontroll”. Audiitor leidis, et fondi lõpetamise tegevuskava ei ole piisavalt detailne ning nõuete hindamisel ei ole mõningatel juhtudel rakendatud nõuete käsitlemise korda. Fond nõustus märkustega ja täpsustas fondi lõpetamise tegevuskava.

Nimetatud audiitorfirma on fondi ülesandel läbi viinud ka auditi “AS-i Werol Tehased juhtkonna poolt loodud sisekontrollisüsteemi ja riskide juhtimise raamistiku identifitseerimine ja hindamine”, nõustanud fondi AS-i Werol Tehased aktsiate müügi osas ja olnud ka fondi majandusaasta aruande audiitor.

Auditi teostus

Auditi põhiküsimused olid järgmised:

- Kas fondi lõpetamist ette valmistades ning lõpetamisperioodil on nõudeid tunnistatud lootusetuks ja kantud kuludesse seaduslikult ning majanduslikult põhjendatult?
- Kas, kellele ja millistel tingimustel on antud laene 2002. aastal?
- Kas fondi tütarettevõtete üleandmine, müük ja likvideerimine on toimunud seaduslikult ja majanduslikult põhjendatult?
- Kas fondi bilansivälisel kontol on arvel kõik nõuded?
- Millised on likvideerimismenetluses fondile esitatud nõuded ja kuidas on nendega toimitud?
- Kas peale fondi kohustuste täitmist järelejääv raha on kantud vastavalt seadusele stabiliseerimisreservi?

Regulatsioonist olulisem, millest hindamisel lähtuti, on:

- Hüvitusfondi seadus;
- Hüvitusfondi lõpetamise kord (VV 18.10.2001. a määrus nr 322);
- Hüvitusfondi raamatupidamise sise-eeskiri;
- Hüvitusfondi nõuete käsitlemise kord;
- Hüvitusfondi riskijuhtimise kord;
- Hüvitusfondi nõukogu koosolekute protokollid.

Audiitor uuris kõiki auditeeritud perioodil alla hinnatud nõudeid ning tütarettevõtetega tehtud tehinguid: kokku 13 laenu (jäägiga 205,3 mln krooni), üht võlakirja ning investeeringuid 5 tütarettevõttesse.

1. Laenud ja muud nõuded

1.1. Nõuete hindamise korraldus

Hüvitusfondi nõuete hindamist reguleerib juhatuse kinnitatud nõuete käsitlemise kord.[4] Hüvitusfondi seaduse järgi kuulub aga nõuete hindamise tingimuste kinnitamine nõukogu pädevusse.[5] Fondi töötajate selgituse kohaselt olevat juhatus korda nõukogule tutvustanud. Nõukogu kinnituse nõue sätestati 11.10.2000 vastu võetud uue seadusega, kuid juhatus on nõuete käsitlemise korra kinnitanud varem. Riigikontrolli arvates oleks nõuete hindamise kord pärast Hüvitusfondi seaduse muutmist tulnud kinnitada igal juhul nõukogul.

Nõudeid hinnates vaadatakse viite näitajat: laenusaaja finantsseis, maksete laekumise korrektsus, tagatiste realiseerimisväärtus, majandussektori üldine olukord ja ettevõtte juhtkonna tegevus. Hindamise skaala on 1 (minimaalne) kuni 5 (maksimaalne).

Ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kuludesse kandmise protseduur on järgmine:

- analüütik hindab nõudeid kord kvartalis (märtsi, juuni, septembri ja detsembri viimase kuupäeva seisuga);
- ettepaneku ebatõenäoliselt laekuv nõue kuludesse kanda teeb fondi juhatusele juhatuse liige, kelle vastutusvaldkonda nõue kuulub;
- ebatõenäoliselt laekuv nõue kantakse kuludesse, lähtudes nõude individuaalse hindamise tulemustest nõuete käsitlemise korra lisas 1 toodud kriteeriume arvestades kord kvartalis fondi nõukogu otsuse alusel;
- ebatõenäoliselt laekuv nõue tuleb täies mahus kuludesse kanda enne lootusetuks muutumist.

Tütarettevõtja nõudeid ei provisjoneerita juhul, kui tütarettevõtja omakapital on positiivne. Nõuete hindamisel kasutatakse samu põhimõtteid ning provisjon kajastatakse vajadusel tütarettevõtja omakapitali investeeringu allahindlusena.

Nõude võib lootusetuks tunnistada juhul, kui on tegemist kas või ühega alljärgnevatest asjaoludest:

- kohus on välja kuulutanud võlgniku pankroti;
- maa- või linnakohtu täitevametnik on koostanud akti sissenõudmise võimatuse kohta;
- on jõustunud äriühingu pädeva organi otsus äriühingu likvideerimise kohta;
- nõude rahuldamine on kõigi majanduslike ja juriidiliste eelduste kohaselt nõudel põhineva tsiviilõigussuhte raames nõude- ja/või hagimenetluse korras võimatu.

Intressinõue tunnistatakse lootusetuks juhul, kui on tegemist kas või ühega alljärgnevatest asjaoludest:

- intressitulude arvestamine on peatatud (vastavalt Hüvitusfondi raamatupidamise sise-eeskirjale);
- põhinõue on tunnistatud lootusetuks.

Ettepanekud lootusetute nõuete mahakandmiseks tehakse analoogiliselt ebatõenäoliselt laekuvate nõuetega. Nõue kantakse fondi bilansist maha nõukogu otsuse alusel.

[4] Kinnitatud nõukogu 21.12.2001. a koosoleku otsusega.
[5] Hüvitusfondi seadus § 13 lg 1 p 7

1.2. Ülevaade laenude ja muude nõuete provisjonidest

Fondi 2002. aasta strateegia kohaselt võeti suund olemasoleva laenuportfelli haldamisele. Parema kvaliteediga laene püüti säilitada võimalikult kaua, et teenida fondi investeeringutelt suuremat tulu. Uusi pikaajalisi laene ei antud, lühiajalist laenu anti 4 mln krooni.

Auditeeritud perioodil on enamik seisuga 31.12.2001 fondi bilansis olevaid laene ja võlakirjanõudeid (486,7 mln krooni) tagasi saadud. Fond on saanud 2002. aasta laenudelt intresse 27,8 mln krooni. Nõuete allahindlused on vähenenud 32 mln krooni võrra.

Fond on kohustatud hankima piisavat teavet:[6]

- vara kohta, millesse fondi vara kavatsetakse investeerida või mis on fondi arvel omandatud;
- väljastatavate laenude tagatiseks oleva vara olemasolu ja seisundi kohta;
- fondi võlgnike finantsseisundi kohta.

Fondi likvideerimise alguseks allesjäänud nõuete (211,3 mln krooni) allahindlused näitavad, et fondi nõukogu ja juhatus ei olnud suutnud nimetatud investeerimistegevuse aluseid piisavalt hästi järgida. Seisuga 20.11.2002 oli allesjäänud laenude keskmine koondhinne 2,89. Kõik allahinnatud laenud on väljastatud enne 2000. aastat.

Riigikontroll märgib, et viimastel aastatel fondi majandustegevuse tulemused on paranenud ning probleemsed laenud on välja antud varasematel aastatel.

Laenude ja muude nõuete provisjonid seisuga 20.11.2002 on toodud **tabelis 1**.

Ettevõte	Laenuleping	Laenujääk 21.11.02	Lõpp-hinne	Provisjoni protsent	Provisjoni summa	Provisjoneeritud laenujääk
AS Favor Metaform	LAP4-1/82-00	11 196 115	–	–	–	11 196 115
AS Latio Centrs	LAL4-1/100a-00	57 045 267	1,67	–	–	57 045 267
Lõunatööstuse AS	LAL4-1/256-99	798 616	1,0	100	798 616	–
AS Mistra-Autex	LAP41/29-00	11 085 612	2,5	0	–	11 085 612
AS Mistra-Autex	LAP41/43-00	7 812 743	2,5	0	–	7 812 743
AS Saru Mets	LAP8-97	2 705 002	1,0	96	2 610 032	94 970
TH Investeeringute AS	LAL15d-97	36 710 878	3,5	20	7 342 176	29 368 702
AS Viisnurk	LAP4-1/74-00	38 000 000	4,08	5	–	38 000 000
OÜ Virmaxel Invest	LAL4-1/201-99	1 372 000	1,0	100	1 372 000	–
AS Werol Tehased	LAL4-1/137-00	–	–	0	–	–
AS Werol Tehased	LAP5-98	–	–	0	–	–
AS WT Tärklisetööstus	LAP5-99	84 048	1,0	0	–	84 048
OÜ Amsterelt Invest	LAL9b-98	38 502 972	1,0	100	38 502 972	–
Kokku laenud		**205 313 253**	**2,89**	**24,6**	**50 625 796**	**154 687 457**
Püssi LV(võlakiri)	VM15-98	6 000 000	–	21	1 260 000	4 740 000
ERA Pank (pankrotis) võlakiri	–	15 041 142	–	100	15 041 142	–
ERA Pank (pankrotis) hoius	–	7 000 000	–	100	7 000 000	–
Kokku	–	**233 354 395**	–	–	**73 926 938**	**159 427 457**

Allikas: Hüvitusfondi andmed

[6] Hüvitusfondi seadus § 47 lg 5

Provisjonid on kinnitanud fondi nõukogu 07.02.2003. a koosoleku otsusega.
Auditi ajal refinantseeriti pankade poolt või tagastati AS-ide Favor Metaform, Latio Centrs, Mistra Autex, Viisnurk ja WT Tärklisetööstus laenud.

1.3. Provisjoneeritud laenud

1.3.1. AS Werol Tehased

Hüvitusfond on andnud kõige rohkem laene oma tütarettevõttele AS Werol Tehased. Laenu on antud fondi nõukogu otsuste järgi rapsiseemne ostuks, Avena Nordic Grain OY finantseerimistehingu omafinantseeringuks, Alfa Laval laenu tagastamiseks ning investeeringuteks.

Seisuga 31.12.2001 oli AS Werol Tehased laenude jääk 82,9 mln krooni ning 2002. aastal anti laenu veel 4 mln krooni.

Laenude tagatiseks olid sõlmitud hüpoteegi seadmise lepingud aktsiaseltsile kuuluvale kinnistule, kokku 5 summas 66,3 mln krooni. Lisaks oli 2000. aastal sõlmitud kommertspandi seadmise leping AS-i Werol Tehased vallasvarale summas 16 mln krooni ning 2001. aastal summas 13 mln krooni. Kinnisvarabüroo Uus Maa hinnatud laenude tagatiste hinne oli 4.

AS Werol Tehased laene tagastama ei asunud. Hüvitusfondi nõukogu otsustas 2002. aastal suurendada selle äriühingu aktsiakapitali 102,9 mln krooni võrra ja suunata see laenude tagastamiseks fondile. AS Werol Tehased tasus 2002. aasta oktoobris ennetähtaegselt kõik fondi laenud kokku 86,9 mln krooni. Laenude tagastamise lepingujärgne tähtaeg oli 31.12.2002. Niisiis ehkki formaalselt ei ole laene maha kantud, andis Hüvitusfond aktsiakapitali suurendades raha laenude tagastamiseks.

AS-i Werol Tehased laenude osas ei ole kohaldatud nõuete käsitlemise korras sätestatud hindamispõhimõtteid, millest lähtudes tulnuks nõuded maha kanda. Näiteks seisuga 30.09.2002 oli fondi poolt AS-i Werol Tehased laenudele antud koondhinne 3,33. Kooskõlas nõuete käsitlemise korraga võis sel juhul allahindlus moodustada maksimaalselt 10% laenujäägilt ehk 6,6 mln krooni, sest nimetatud kuupäeval oli tagastamata laenude jääk 66 mln krooni. Tegelikult hinnati alla 17,8 mln krooni. Ka AS PricewaterhouseCoopers on juhtinud 09.04.2002 koostatud siseauditi aruandes tähelepanu AS-i Werol Tehased nõuete provisjoneerimisele, mis on vastuolus nõuete käsitlemise korraga. Samas on audiitor märkinud, et see võib olla õigustatud organisatsiooni finantsseisundit arvestades.

31.12.2001.a seisuga moodustas AS-i Werol Tehased omakapital 8,7 mln krooni, 30.06.2002. a seisuga miinus 0,6 mln krooni ning 31.12.2002. a seisuga 106 mln krooni. Fondi töötajad põhjendavad AS-i Werol Tehased laenude rekapitaliseerimise vajadust ettevõtte ebaproportsionaalselt suure võõrvahendite osakaaluga. Rekapitaliseerimise vajadusele olevat viidanud ka enne osaluse üleandmist Põllumajandusministeerium ja seadnud eeltingimuseks Vabariigi Valitsus.

Põllumajandusministeerium on viidanud kirjalikult AS-i Werol Tehased rekapitaliseerimise vajadusele, ministeeriumi kiri on koostatud 05.09.2002.a ning selles on kapitaliseerimise vajadust põhjendatud lähtudes AS-i Werol Tehased finantsseisust enne kõigi Fondi poolt antud laenude tagastamist ning vara pandi alt vabastamist.

1.3.2. Lõunatööstuse AS

Lõunatööstuse AS on fondi tütarettevõtte AS-i Werol Tehased aktsionär.

Lõunatööstuse AS sai laenu 1,8 mln krooni tagastamise tähtajaga 10.10.2000 ja intressimääraga 13,5% aastas. Laenu tagatiseks panditi 382 370 AS-i Werol Tehased aktsiat, vormistati selle äriühingu omaniku Vambola Kolbakovi käendus ning panditi ühe isiku maja Taevaskojas (hinnatud väärtusega 1,5 mln krooni). On tähelepanuväärne, et vaatamata AS-i Werol Tehased väga nõrkadele majandustulemustele ja raskele finantsseisule võeti laenu tagatiseks selle ettevõtte aktsiad.

Laenusaaja ei asunud tasuma ei laenu põhiosa ega intresse. Võlgnevus fondi ees moodustas kokku 2,72 mln krooni (põhisumma 1,8, intressid 0,095 ja viivis 0,83 mln krooni). Fond pöördus Põlva Maakohtusse antud käenduse ja registerpandi realiseerimiseks ning kuulutas välja panditud AS-i Werol Tehased aktsiate enampakkumise. Aktsiate enampakkumisest võttis osa ka fond ise, tehes paremuselt viienda pakkumise. Fondi töötajate selgituse järgi ei jõutud tehinguni paremate pakkumiste tegijatega, sest lepingu sõlmimise ajaks nad kas ei tundnud tehingu vastu enam huvi või ei olnud nõus maksma oma pakkumises toodud hinda. Seetõttu kuulutati välja uus enampakkumine, mille võitis fond.

07.04.2000 otsustas fondi nõukogu enampakkumisel osalemise ja tingimused: ühe aktsia hind 5,0376 krooni. Aktsia hind määrati 2000. aasta alguse bilansi seisuga (aktsia raamatupidamislik väärtus).

Panditud aktsiate ostuga omandas fond üle 2/3 häältest ning arvestades hilisemaid kohtuprotsesse, sai häälteenamus otsustavaks AS–i Werol Tehased tegevuse jätkamise kindlustamiseks.

Fond tasaarveldas nimetatud aktsiatega Lõunatööstuse AS-i võlgnevust fondi ees 1,926 mln krooni võrra. Pärast tasaarvestust jäi Lõunatööstuse AS-i põhivõlaks fondi ees 0,794 mln krooni, mis on kogu summas provisjoneeritud ja kuludesse kantud.

Käimas on käendajaks olnud Vambola Kolbakovi pankrotiprotsess ja kohtuvaidlus panditud hoonete müügi üle. Panditud maja müügi asjas tõenäoliselt enne fondi tegevuse lõpetamist lahenduseni ei jõuta.

1.3.3. AS WT Tärklisetööstus

AS WT Tärklisetööstus on saanud fondilt 02.06.1999 sõlmitud lepingu järgi laenu 1,4 mln krooni tagastamise tähtajaga 14 kuud pärast laenu väljamaksmist. Tagatiseks oli ettevõtte aktsionäri Veljo Ipitsa käendus. Laenusaaja ei esitanud fondile lepinguga nõutud aruandlust, ei asunud tagastama laenu ega tasuma intresse. Samuti oli Hansapank lõpetanud äriühingu varem kokku lepitud finantseerimise. Lepingutingimuste rikkumise tõttu nõudis fond 12.05.2000 laenu tagasi.

AS WT Tärklisetööstus koguvõlg moodustas 30.09.2002. a seisuga 2,3 mln krooni. Ettevõte tagastas 2002. aasta novembris laenu 2,2 mln krooni. Tasumata jäi 84 048 krooni, mille fond provisjoneeris ja kandis kuludesse. 29.01.2003 tasus AS WT Tärklisetööstus kogu võla.

Äriregistri andmetel kuuluvad selle äriühingu nõukogusse endine Hüvitusfondi juhatuse liige ja praegune juhatuse esimees. Ehkki fond ei oma äriühingus osalust, on fondi nõukogu määranud 04.02.1999 oma esindajad tema nõukogusse, ületades oma pädevust: nõukogu nimetab oma esindaja nende äriühingute juhtimis- või järelevalveorganitesse, kus fondil on osalus.[7]

Fondil on keelatud krediteerida huvitatud isikutega seotud äriühinguid ning omandada nende äriühingute poolt emiteeritud osi või osakuid.[8] Huvitatud isikuteks on fondi nõukogu ja juhatuse liikmed ning teised fondi töötajad, samuti äriühingud, mille juhtimisorganitesse kuuluvad nimetatud isikud, keda ei ole sinna määranud fond.[9]

Hüvitusfondi hinnangul ei ole nõukogu oma pädevust ületanud esindajate määramisega AS-i WT Tärklisetööstus nõukogusse, kuna kaudselt (AS-i Werol Tehased kaudu) omas fond nimetatud äriühingus osalust ning tal oli seega põhjendatud huvi äriühingu majandusliku tegevuse edukuse osas ja sellega oli põhjendatud ka osalemine äriühingu järelevalveorgani tegevuses.

Riigikontroll ei pea esitatud selgitust küllaldaselt põhjendatuks, sest Hüvitusfondi seadus sätestab fondi esindajate määramise fondi osalust omavate äriühingute järelevalveorganitesse. Et AS WT Tärklisetööstus tootmis- ja müügitegevust ei alustanud, siis ei tulnud äriühingu nõukogu oma ülesannetega toime.

---

[7] Hüvitusfondi seadus § 13 lg 1 p 9
[8] Hüvitusfondi seadus § 50 lg 3
[9] Hüvitusfondi seadus § 50 lg 1

1.3.4. OÜ Virmaxel Invest ja OÜ Amsterelt Invest

OÜ Virmaxel Invest laen 1,4 mln krooni ja OÜ Amsterelt Invest laen 38,5 mln krooni on fondi poolt tunnistatud 100%-liselt ebatõenäoliselt laekuvaks ja kuludesse kantud. OÜ Virmaxel Investi nõue on Hüvitusfondi nõukogu 17.02.2003. a otsusega lootusetuks tunnistatud pankrotimenetluse raugemise ja äriregistrist kustutamise fakti alusel.

Äriregistri andmetel on mõlemad äriühingud varatud ja neil puudub majandustegevus. OÜ Virmaxel Invest on kantud äriregistrisse 17.05.1999 ja OÜ Amsterelt Invest 06.04.1999.

Auditeerimisel selgus, et laenud on seotud 1998. aastal AS-ile Talinvest väljastatud laenude tagatiste realiseerimisega Hüvitusfondi enda korraldatud tehingute teel.

Fondi nõukogu 15.07.1998. a otsusega (koosolekut kokku kutsumata) anti AS-ile Talinvest 46 mln krooni laenu AS-i Brivais Vilnis ja AS-i Talinvest Real Estate aktsiate ostuks tagastamise tähtajaga 14.08.1999 ja intressimääraga 19,5% aastas. Laenu tagastamine ja intresside tasumine olid ette nähtud ühekordse maksena laenutähtaja lõppedes. Laen anti samade aktsiate tagatisel.

1999. aasta juunis leidis fond, et AS Talinvest ei ole oma finantsmajandusliku seisundi tõttu võimeline laenu tagastama.[10] Fondi töötajate selgituse järgi otsustati laenulepingust tulenevate kohustuste täitmise tagamiseks laenu tagatiseks panditud AS-i Brivais Vilnis ja AS-i Talinvest Real Estate aktsiad võõrandada, et viia aktsiad välja AS-i Talinvest võimaliku pankroti korral tekkivast pankrotivarast, millest kuuluksid proportsionaalselt rahuldamisele kõigi võlausaldajate nõuded.

05.07.1999 sõlmisid fond, AS Talinvest ja OÜ Virmaxel Invest lepingu, mille alusel AS Talinvest müüs OÜ-le Virmaxel 1 125 000 AS-i Brivais Vilnis ja 1 000 000 AS-i Talinvest Real Estate aktsiat. Ostja tasus aktsiate eest laenulepingust tulenevate kohustuste ülevõtmisega summas 53 998 250 krooni (laenu põhisumma 46 000 000 ja intressid 7 998 250 krooni). Selle tulemusena läks kogu laenulepingust tulenev võlg OÜ-le Virmaxel Invest.

20.07.1999 sõlmisid fond, OÜ Virmaxel Invest ja OÜ Amsterelt Invest lepingu, mille alusel OÜ Virmaxel Invest müüs ostetud aktsiad OÜ-le Amsterelt Invest. Viimane tasus aktsiate eest kohustuste ülevõtmisega summas 53 000 000 krooni. Laenulepingust tulenev nõue OÜ Virmaxel Invest vastu oli sel ajal 54 372 000 krooni (laenu põhisumma 46 000 000 ja intressid 8 372 000 krooni).

21.07.1999 sõlmis fond OÜ-ga Virmaxel Invest laenulepingu, millega pooled leppisid kokku käsitleda osaühingu kohustusi summas 1 372 000 krooni laenuna, mille tagastamise tähtaeg on 30.07.1999 ning intressimäär 15% aastas.

23.07.1999 teatas OÜ Virmaxel Invest fondile oma maksejõuetusest ning 26.07.1999 esitas fond Harju Maakohtule avalduse OÜ Virmaxel Invest pankroti väljakuulutamiseks. Harju Maakohtu 23.09.2000. a määrusega tsiviilasjas nr 2/1-1505/99 lõpetati OÜ Virmaxel Invest pankrotimenetlus pankrotti välja kuulutamata raugemise tõttu. 15.11.2000 kustutati OÜ Virmaxel Invest äriregistrist.

21.07. 1999 sõlmisid fond ja OÜ Amsterelt Invest lepingu, mille alusel andis OÜ Amsterelt Invest aktsiad fondi vastutavale hoiule ja volitas fondi aktsiate müügiga tegelema. Samuti sätestati lepingus, et juhul kui fondil ei õnnestu aktsiaid müüa, ostab fond aktsiad OÜ-lt Amsterelt Invest aktsiate väärtuses ära. Sellega võttis fond audiitori hinnangul endale kahjuliku kohustuse.

AS-i Brivais Vilnis aktsiad müüdi 14,2 mln krooni eest ja raha sai fond; tehingutega seotud õigusabi läks talle maksma 686 872 krooni.

Auditeerimisel ilmnes, et AS-i Penta RE (endine AS Talinvest Real Estate) aktsiaraamatusse on OÜ Amsterelt Invest aktsiate omandiõigus kandmata. AS Penta RE on Lätis registreeritud äriühing.

---

[10] AS-i Talinvest pankrot kuulutati välja 08.09.2000 ning pankrotiprotsessi lõpuks on jaotatud võlausaldajate vahel 2,9 mln krooni ehk 2,9% tunnustatud nõuetest.

Fondi töötajate väitel olevat AS-i Penta RE juhatus keeldunud kannet tegemast. OÜ Amsterelt Invest olevat esitanud 2002. aasta teisel poolel nõude Riia kohtusse AS-i Penta RE juhatuse vastu kanda OÜ Amsterelt Invest AS-i Penta RE aktsiaraamatusse. Fondi töötajate arvates on raha tagasisaamise lootus väike, sest isegi kui saavutatakse nõude formaalne rahuldamine, ei saa olla kindel, et aktsiad aktsiaraamatu kande jõustumise ajal ka reaalset müügiväärtust omavad.

1.3.5. TH Investeeringute AS

TH Investeeringute AS-i tagastamata laenu jääk oli 20.11.2002. a seisuga 36,7 mln krooni, millest on provisjoneeritud 20% ning kantud kuludesse 7,3 mln krooni. Laenu tagastamise lõpptähtaeg on 2005. aasta veebruar. Laenu on provisjoneeritud vastavalt nõuete käsitlemise korrale.

Laen anti 1997. aastal Paldiski mnt 96 AL Mare keskuse ehitamiseks. Tagatiseks on hüpoteek kinnistule Paldiski mnt 96, kommertspant ettevõtte varadele ja lisatagatis Tolaram Investeeringute AS-i käendus 25 mln kroonile.

TH Investeeringute AS oli fondi sidusettevõte. Fond omandas osaluse 1997. aasta oktoobris 4,9 mln krooni eest ning müüs selle 1998. aasta novembris hinnaga 5,1 mln krooni.

1.3.6. AS Saru Mets (pankrotis)

AS-i Saru Mets laenu jääk seisuga 20.11.2002 oli 2,7 mln krooni. Laen on provisjoneeritud 96% ulatuses ning kantud kuludesse 2,6 mln krooni suuruses summas. Pankrotipesast on laekunud 2002. aasta neljandas kvartalis 142 469 krooni. Ettevõte pankrotistus juba 1998. aastal.

1.4. Võlakirjad

Püssi Linnavalitsus on saanud fondilt võlakirjade alusel 6 mln krooni. Sellest on fond provisjoneerinud 21% ehk 1,26 mln krooni ja kandnud selle kuludesse. Kõik laenu tagastamise tähtajad on möödas.

Püssi Linnavalitsus on esitanud valitsusele rahataotluse, et võlad tasuda, kuid valitsuse otsust veel ei ole. Tõenäoliselt antakse võlakirjad üle Rahandusministeeriumile.

1.5. Deposiidid ja bilansivälised nõuded

Enne 1998. aastat krediidiasutustesse sihtotstarbeliselt paigutatud raha fondi töötajatele krediitide andmise tagamiseks moodustas 1,3 mln krooni. Nimetatud deposiitide intress on 7% aastas ja lõpptähtaeg 2007. aasta aprillis.

Vastuses kontrolliaruande eelnõule Hüvitusfond teatas, et deposiidid lõpetati ennetähtaegselt 21.04.2003 fondi lõpetamist silmas pidades.

Seisuga 20.11.2002 fondil vastavalt auditeeritud aastaaruandele bilansiväliseid nõudeid ja kohustusi ei olnud. Auditis ilmnes, et tegelikult on fondil 515 715 kroonine nõue 1998. aastal pankrotistunud Maapanga vastu, mida bilanss ei kajasta.

Hüvitusfondi töötajate selgituse kohaselt rahuldati Maapanga vastu esitatud nõuete kaitsmise käigus suurem nõue panga vastu, kui fondi raamatupidamises oli üles võetud (intresside arvestamise peatamise tõttu). Fondi lõpetamisel antakse nimetatud nõue üle Rahandusministeeriumile.

Kui nõuete kaitsmise käigus osutus tunnustatud nõue suuremaks, tulnuks see kajastada fondi raamatupidamises.

Ettepanekud Hüvitusfondi nõukogule ja juhatusele

- Jätkata võlgade sissenõudmist Lõunatööstuse AS-ilt.
- Viia läbi ametkondlik juurdlus AS-ile Talinvest laenamise asjaolude kohta ning vajadusel esitada avaldus uurimisorganile kriminaalõigusliku hinnangu andmiseks.
- Anda hinnang tagatiste realiseerimisel kasutatud skeemi (OÜ-d Virmaxel Invest ja Amsterelt Invest) seaduslikkusele ja majanduslikule põhjendatusele.
- Selgitada välja, miks võttis fond endale kohustuse osta OÜ-lt Amsterelt Invest tagasi hoiule võetud aktsiad, juhul kui neid ei õnnestu müüa, ning rakendada meetmeid selle kohustuse tühistamiseks.
- Nõuda kande tegemist AS Penta RE aktsiaraamatusse OÜ Amsterelt Invest kohta.
- Võtta raamatupidamises arvele Hüvitusfondi 0,5 mln kroonine nõue Maapanga vastu.

Hüvitusfondi juhatuse vastus

Hüvitusfondi juhatuse esimees teatas, et fond on jätkanud Lõunatööstuse AS-i võlgade sissenõudmist ning panditud hoone müügist laekus 24.04.2003 fondi arvele 650 000 krooni.

AS-ile Talinvest antud laenu osas teatas juhatuse esimees, et fondi juhtkond ei otsustanud 1999. aastal läbi viidud sisejuurdluse tulemusena esitada avaldust kriminaalasja algatamiseks ning kuivõrd uusi asjaolusid ei ole tänaseni ilmnenud, asuti Riigikontrolli ettepanekul tehtud kordusekspertiisi tulemuste põhjal seisukohale, et seda ei ole otstarbekas teha ka nüüd.

Tagatiste realiseerimise skeemi puhul oli tegemist probleemse laenu tagatiste realiseerimisega eesmärgiga minimeerida juriidilisi ja majanduslikke riske, mis on seotud tagatiste realiseerimisega laenuvõtja võimaliku pankroti korral. Tehingutega realiseeris fond AS-i Brivais Vilnis aktsiad 14,9 mln krooni eest, teenides laenudelt ja aktsiate müügilt 1,7 mln krooni.

OÜ Amsterelt Invest omandiõigus aktsiatele on endiselt Penta RE aktsiaraamatusse kandmata. Harju Maakohtu määrusega algatati 02.05.2003 OÜ Amsterelt Invest pankrotimenetlus. Osaühingul puudub vara fondi nõude rahuldamiseks, kõigi eelduste kohaselt pankrotimenetlus raugeb ja OÜ Amsterelt Invest lõpeb.

Hüvitusfondi 0,5 mln kroonise nõude osas Maapanga vastu teatas juhatuse esimees, et nõue on kajastatud fondi lõppbilansis.

Riigikontrolli seisukoht

Riigikontroll nõustub, et laenu tagatiste realiseerimise skeem osutus AS-i Brivais Vilnis aktsiate müügi osas majanduslikult põhjendatuks. Samas ei saa nõustuda väitega, et fond ei ole võtnud endale kahjulikke kohustusi AS-i Penta RE aktsiate tagasiostmise kohustusega. Viimased on jäänud müümata ja fond on saanud kogu tehingust 39,9 mln krooni kahju.

2. Investeeringud tütarettevõtetesse

2.1. Ülevaade tütarettevõtetest

Hüvitusfondi tütarettevõtteid aastal 2002 kajastab **tabel 2**:

Ärinimi	Osalus	Tegevusala
HF Kapital AS (likvideerimisel)	100%	Väärtpaberivahendus
HF Investeeringute AS (likvideerimisel)	100%	Investeerimine
AS Werol Tehased	98%	Toiduõlitehas Painkülas
AS Latio Centrs	66%	Kinnisvaraarendus Riias
AS Kawe Plaza	100	Büroohoone arendus

Fondi 2002. aasta strateegias seati eesmärgiks tütarettevõtete müük ja likvideerimine. Kuna investeeringute realiseerimine on vastavalt seadusele võimalik kuni 2003. aasta maini, siis oodatust madalamate hinnapakkumiste puhul nähti võimalust anda tütarettevõtetesse tehtud investeeringud riigivara valitsejale.
Seisuga 20.11.2002 oli fond investeerinud tütarettevõtete aktsiatesse 23,6 mln ja neile laenanud 57 mln krooni. Auditi ajal müüdi/likvideeriti kõik tütarettevõtted ja laenud saadi tagasi.

2.2. Tütarettevõtete realiseerimine

2.2.1. AS Werol Tehased

Hüvitusfond on investeerinud AS-i Werol Tehased aktsiatesse kokku 175,6 mln krooni. **Tabelis 3** on praegune aktsiate jaotus:

Omaniku nimi	Aktsiate arv	Summa	Osalusprotsent
Põllumajandusministeerium	11 379 670	113 796 700	98,06
Lõunatööstuse AS	65 217	652 170	0,56
Vector Pluss OÜ	95 171	951710	0,82
AS Veland Varad	64 942	649420	0,56

Äriühingu rajamisel 1998. aastal oli planeeritud, et fond osaleb finantsinvestorina 34%-lise osalusega ning finantseerib projekti osaliselt laenuga. Ülejäänud osa pidid rahastama Lõunatööstuse AS ja ERA Pank. Kuna ettevõtte valmimise eel ERA Pank pankrotistus, Lõunatööstuse AS-i investeerimisvõime oli ammendunud ja projekt kujunes ka kallimaks, kui esialgu plaaniti, valmis ettevõte fondi toel.

Töötajate sõnul on fond olnud investeerimispoliitikas konservatiivne. Kuna äriühingu aktsiatesse vajalikus mahus investeerida oli riskantne, siis laenu finantseerides tagas fond endale investeeritud kapitali väiksema riski ja intressitulu. Seetõttu kujunes äriühingu võlakordaja juba käivitamisel tavatult suureks; sellele lisandus veel suurem käibekapitali vajadus, mida oli äriplaanis oluliselt alahinnatud. Seetõttu kujunesid AS-i Werol Tehased eelmiste aastate finantskulud väga suureks. Kokkuvõttes oli AS-i Werol Tehased kapitali struktuur (kohustuste suur osakaal) enne viimast aktsiaemissiooni tingitud fondi konservatiivsest investeerimisstrateegiast, mis võimendas ka ettevõtte kahjumiga tegevust. Fondi töötajate väitel on äriühingu nõrk majandustulemus seletatav veel turuolukorra ja alustava ettevõtte arengufaasiga. Oodatust oluliselt halvemate majandustulemuste tõttu ning seeläbi tekkida võivast omakapitali mittevastavusest äriseadustiku nõuetele, omandas fond 2002. aastal 102,9 mln krooni eest AS-i Werol Tehased poolt välja lastud aktsiaid.

16.04.2002 registreeriti äriregistris AS-i Werol Tehased aktsiakapitali muutmine, millega tühistati 2 500 000 aktsiat (neist fondile kuulunud 1 995 494) ja registreeriti fondi poolt märgitud täiendavad 498 873 aktsiat. Märgitud aktsiate ettemakse oli tehtud 18.06.2001 summas 4 988 730 krooni, mis oli 2001. aasta lõpus täies ulatuses alla hinnatud ja kantud kuludesse.

28.06.2002 otsustas aktsionäride üldkoosolek tühistada kahjumi katteks 2 015 456 aktsiat nimiväärtusega 10 krooni. Selle tulemusena vähenes ettevõtte põhikapital 33,2 mln kroonilt 13,2 mln kroonini. Samal koosolekul otsustati emiteerida täiendavalt 1 686 583 aktsiat. Fond märkis kõik emiteeritud aktsiad, teised aktsionärid aktsiaid ei märkinud. Selle tulemusena suurenes äriühingu aktsiakapital 16,8 mln krooni võrra, kuni 30 mln kroonini. Emissiooni järel omas fond 92,4% AS-i Werol Tehased aktsiakapitalist.

2002. aasta juulis ja augustis maksis ettevõte fondile tagasi 16,8 mln kroonise lühiajalise laenu.

24.09.2002 otsustas aktsionäride üldkoosolek suurendada aktsiakapitali 86 mln krooni võrra, emiteerides selleks 8 605 000 aktsiat nimiväärtusega 10 krooni. Fondi nõukogu otsustas koosolekut kokku kutsumata suurendada ettevõtte aktsiakapitali 86,05 mln krooni võrra. Eritingimuseks oli, et AS Werol Tehased tagastab fondile ennetähtaegselt kõik laenud. Kõik emiteeritavad aktsiad märkis jällegi ainult fond. Täiendava emissiooni tulemusena suurenes aktsiakapital 86,05 mln krooni võrra ehk 116,05 mln kroonini. Pärast aktsiakapitali suurendamist omas Hüvitusfond 98,06% äriühingu aktsiatest. Aktsiakapitaliks saadud rahaga maksis AS Werol Tehased fondile tagasi kogu laenu – 66,05 mln krooni.

2001. aastal alustas fond ettevõtte müüki AS-i PricewaterhouseCoopers nõustamisel, kuid ligi aasta jooksul ei jõutud rahuldava pakkumiseni, mistõttu müük otsustati edasi lükata.

2002. aasta juunis tegi fond koos advokaadibürooga Raidla &Partnerid juriidilise ja majandusliku analüüsi, käsitledes AS-i Werol Tehased võimalikku pankrotistumist eri võimalike tegevusstrateegiate rakendamisel. Analüüsi aluseks võeti aktsiaseltsi tegelikud majandustulemused seisuga 30.04.2002 ning järgnevate perioodide prognoositavad tulemused.

Tulenevalt valitsuse 09.10.2002. a korraldusest nr 670-k andis fond 15.11.2002 AS-i Werol Tehased aktsiad üle Põllumajandusministeeriumile bilansilises väärtuses 68,2 mln krooni.

Investeeringud AS-i Werol Tehased olid Hüvitusfondi bilansis üleandmisel 34,7 mln krooni võrra alla hinnatud. Fondi töötajate sõnul hinnati investeeringuid likvideerimisväärtuses, arvestades, kui palju oleks investorid saanud tagasi varade müügiga ettevõtte likvideerimise korral. Allahindluse aluseks võeti majandustulemused seisuga 30.06.2002, kui kohustused fondi ees moodustasid 86,9 mln krooni ning varad olid panditud kohustuste katteks.

AS-i Werol Tehased aktsiate üleandmisel Põllumajandusministeeriumile nende bilansilise väärtuse ümberarvestust ei tehtud. Audiitori hinnangul on see põhjendamatu, sest äriühingu aktsiate üleandmisel Põllumajandusministeeriumile puudusid ettevõttel kohustused fondi ees ja tema varad ei olnud enam fondile panditud.

Auditeerimata andmetel moodustas AS-i Werol Tehased aktsiakapital 31.12.2002. a seisuga 116,1 mln ja omakapital 106 mln krooni.

Audiitorfirma KPMG on esitanud fondile AS-i Werol Tehased 2001. aasta majandustegevuse piiratud ülevaate, mille kokkuvõttes on märgitud järgmist:

- seemne importimisel esineb olulisi kadusid, mille tarnijatega sõlmitud lepingute kohaselt katab AS Werol Tehased;
- tooraine ja õlikoogi inventuuriprotseduurid ja mõõtmisvõimalused ei võimalda perioodiliselt objektiivselt selgitada tooraine kulu.

PricewaterhouseCoopersi 10.06.2002. a siseauditi aruande kohaselt vajab äriühing omaniku selget nägemust ettevõtte tegevuse jätkuvuse ja tegevussuundade, samuti investeeringute vajaduse ja investeerimise võimalikkuse osas. Vastavalt tuleks muuta ka strateegilisi eesmärke ja ärimudelit.

2.2.2. AS WT Tärklisetööstus

AS WT Tärklisetööstus on AS-i Werol Tehased tütarettevõte, mis asutati 1998. aastal. Tegevusalaks oli tärklise ning selle modifikatsioonide tootmine ja töötlemine.

AS-i Werol Tehased nõukogu 17.08.1998. a koosolekul otsustati anda nõusolek osalemiseks AS-i WT Tärklisetööstus aktsiakapitali laiendamisel ning märkida 300 000 aktsiat nominaalväärtusega 10 krooni. Aktsiate eest otsustati tasuda mitterahalise sissemaksega, milleks on Jõgeva vallas Painkülas asuva AS-i Werol Tehased kinnistu osa ja AS WT Tärklisetööstus kasuks seatav hoonestusõigus.

Tegelikult ettevõte tootmist ja müüki ei alustanud.

AS Werol Tehased on 2000. aastal alla hinnanud ja kuludesse kandnud 3 mln krooni väärtuses tütarettevõtte aktsiaid põhjusel, et omanikud otsustasid ettevõtte likvideerida. Fondi töötajate selgituse järgi ei ole AS-i WT Tärklisetööstuse varad aga seni müüdud, AS Werol Tehased omab tema aktsiaid 3 mln kroonises nominaalväärtuses ning on käimas läbirääkimised, et AS Werol Tehased saaks tagasi äriühingusse tehtud mitterahalise sissemakse.

2.2.3. HF Investeeringu AS

HF Investeeringu AS-i likvideerimisbilanss kinnitati 01.05.2002 ning 12.08.2002 tehti väljamakse fondile kui ainuaktsionärile summas 1,6 mln krooni. Hüvitusfond oli investeerinud tütarettevõtte aktsiatesse 5,5 mln krooni.

Seega sai fond kogu tütarettevõtte tegevusperioodil 3,9 mln krooni puhaskahju.

2.2.4. HF Kapital AS

Fond on investeerinud HF Kapital AS-i aktsiatesse 10 mln krooni. Tütarettevõtte likvideerimisest laekus fondile 8,8 mln krooni.

Peale selle oli fondil ettevõtte vastu 15 mln krooni suurune nõue. Nõue tekkis ERA Panga pankrotistumisel ning HF Kapital AS-i korraldatud võlakirjade emissiooni lepinguga ette nähtud hüpoteegipidaja kohustuste täitmisega 15 mln krooni ulatuses. ERA Panga pankrotihaldurid müüsid hüpoteegiga tagatud vara 13 mln krooniga. HF Kapitali AS täitis vastavalt lepingule kogu nõude 15 mln krooni, saades 2 mln krooni kahjumit, mille võrra fond sai tütarettevõtte likvideerimisest vähem raha tagasi.

Lõppkokkuvõttes sai fond HF Kapitali AS-i majandustegevusest 0,8 mln krooni kasumit.

2.2.5. AS Kawe Plaza

Fond investeeris selle äriühingu aktsiakapitali 25 mln krooni ning 30.04.2002 müüs osaluse 30,9 mln krooni eest. Samuti refinantseeris ostja AS Kawe Plaza laenu summas 65 mln krooni.

Tütarettevõtte müügiga sai fond aktsiatelt kasumit 5,8 mln krooni. Tulu saadi ka äriühingule antud laenu intressidest.

2.2.6. AS Latio Centrs

Hüvitusfond ostis selle äriühingu aktsiaid summas 490 000 latti ehk 12,2 mln krooni ning müüs need hinnaga 1 mln USA dollarit ehk 15,1 mln krooni. Laenud refinantseeriti koos kogunenud intressidega kogusummas 68,8 mln krooni. Tehing toimus 2003. aasta veebruaris.

Fond sai tütarettevõtte tegevusest lõppkokkuvõttes 2,9 mln krooni kasumit. Samuti saadi tulu laenuintressidena.

Ettepanek rahandusministrile ja põllumajandusministrile

- Rakendada meetmed AS-i Werol Tehased aktsiate raamatupidamisliku väärtuse ümberhindamiseks, lähtudes ettevõtte finantsseisust aktsiate üleandmisel Põllumajandusministeeriumile.

Ettepanekud põllumajandusministrile

- Nõuda AS-i Werol Tehased nõukogult ülevaadet audiitorfirmade poolt osutatud puuduste kõrvaldamiseks rakendatud abinõude kohta.
- Jätkata omanikupoolse selge nägemuse väljatöötamist AS-i Werol Tehased tegevuse jätkuvuse ja tegevussuundade osas; võtta vastu põhjendatud otsused investeeringute vajaduse ja võimalikkuse kohta.
- Otsustada, kas AS-i Werol Tehased poolt tütarettevõttesse AS WT Tärklisetööstus tehtud 3 mln kroonise investeeringu kuludesse kandmine on seaduslik ja põhjendatud.

Põllumajandusministri vastus

Põllumajandusminister teatab, et AS Werol Tehased on jätkuvalt kahjumis, tema omakapital on võrreldes üleandmise ajaga vähenenud ning seisuga 31.03.2003 on riigile kuuluvate aktsiate raamatupidamislik väärtus 98,5 mln krooni. Kuigi see erineb üleandmisel märgitud väärtusest (68,2 mln krooni), vahe kahaneb. Kuni raamatupidamislik väärtus kahaneb üleandmisel märgituni, ei ole aasta keskel vajadust ümberhindluse järele. Asjaolude muutumisel, eelkõige aasta lõpus, on otstarbekas see siiski teha.

Meetmetena on rakendatud tooraine kuluks kandmise pidevat jälgimist ja mõõtmist. Äriühingu nõukogu on võtnud suuna 0-kasumi teenimisele, et valmistada äriühing ette aktsiate võõrandamiseks.

AS-i Werol Tehased poolt tütarettevõttesse AS WT Tärklisetööstus tehtud 3 mln kroonise investeeringu kuludesse kandmine oli ministri arvates seaduslik ja põhjendatud.

Rahandusministri vastus

Rahandusminister teatas, et toetab põhimõtteliselt AS-i Werol Tehased aktsiate raamatupidamisliku väärtuse ümberhindamise suhtes Põllumajandusministeeriumi poolt Riigikontrollile esitatud seisukohta.

3. Hüvitusfondi lõpetamine

3.1. Lõpetamisel esitatud nõuded

Mitte hiljem kui neli kuud ning mitte varem kui kuus kuud enne lõpetamise alguspäeva avaldab fondi juhatus teate fondi lõpetamise kohta väljaandes Ametlikud Teadaanded ja saadab selle kõigile teadaolevatele võlausaldajatele.[11] Nõuete esitamise tähtaeg likvideerimismenetluses on neli kuud likvideerimisteate avaldamisele järgnevast päevast arvates.[12]

Fondi lõpetamise teade ilmus väljaandes Ametlikud Teadaanded 10.07.2002. Tähtaja jooksul esitasid nõuded Eesti Maapank (pankrotis), kelle nõue põhineb kohtuliku arutuse objektiks olevatel tehingutel, ning AS Hansa Liising Eesti, toetudes kasutusrendi lepingutele, mille tähtaeg ületab fondi lõppemise päeva. Kasutusrendi lepingute osas on fond ja AS-i Hansa Liising Eesti kokku leppinud nende lõpetamises fondi tegevuse lõppedes.

Tallinna Linnakohus rahuldas 23.12.2002. a otsusega Maapanga hagi ja mõistis fondilt välja 95,4 mln krooni väärtuses repotehingutega fondile võõrandatud väärtpabereid või nende realiseerimise korral hüvitise Maapanga poolt kalkuleeritud summas. Kohus asus otsust tehes seisukohale, et kahte repotehingut ei saa vaadelda koos kolmanda repotehinguga. Tegelikult olid aga tehingud poolte vahel varem tehtud tehingute tulemusena omavahel lahutamatult seotud. Tehingute sisu poolest oli tegu laenuga väärtpaberite tagatisel, mida kohus aga arvesse ei võtnud.

Hüvitusfond esitas nimetatud otsuse suhtes apellatsioonikaebuse Tallinna Ringkonnakohtusse, millega palus otsuse tühistada ja Maapanga hagi jätta rahuldamata põhjusel, et otsust tehes ei kohaldanud kohus õigesti materiaalõiguse norme, ei analüüsinud piisavalt esitatud tõendeid ja jättis tähelepanuta fondi esindaja argumendid, millega rikkus oluliselt protsessiõiguse norme. Ringkonnakohus jättis eelmise kohtuotsuse jõusse.

Fond ei ole nimetatud potentsiaalse kohustuse katteks eraldist moodustanud. Fondi töötajate väitel kavatsevad nad teha sihtotstarbelise reservi antud kohtuprotsessist tulenevate nõuete katteks.

3.2. Raha üleandmine enne fondi lõpetamist

2002. aasta riigieelarve seaduses oli planeeritud Hüvitusfondilt omanikutulu laekumine 835 mln krooni ulatuses. Valitsuse 17.12 2002. a korralduse nr 843-k alusel anti Rahandusministeeriumile Hüvitusfondi ja Hansapanga vahel sõlmitud deposiidilepingutel põhinev nõue 835 mln krooni.

Valitsus kohustas 17.12.2002. a korraldusega nr 844-k fondi andma üle Majandus- ja Kommunikatsiooni-ministeeriumile kui riigivara valitsejale hiljemalt 01.02.2003 kaks Hansapanga deposiidilepingutel põhinevat nõuet (20 mln ja 25 mln krooni). Fondi likvideerija ning majandus- ja kommunikatsiooni-minister allkirjastasid 31.01.2003 akti, millega fond andis ministeeriumile üle 29.01.2003 fondi ja Hansapanga vahel sõlmitud kaks deposiidilepingut, üks põhisummas 20 mln ja teine 25 mln krooni. Mõlema deposiidi väärtuspäevaks oli 31.01.2003 ja väljamaksepäevaks 31.03.2003. Intressid laekuvad Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile.

Audiitor tutvus deposiidilepingutega ning selgus, et 17.12.2002. a seisuga neid polnud. Peale selle on pangadeposiidid sisuliselt raha, Rahandusministeeriumi poolt kinnitatud fondi bilansiskeemi järgi kajastatakse lühiajalised deposiidid ja pikaajaliste deposiitide lühiajaline osa bilansireal “raha ja pangakontod”. Seega tulnuks vastavalt Hüvitusfondi seadusele deposiitidel olev raha kanda stabiliseerimisreservi.

[11] Hüvitusfondi lõpetamise kord § 5 lg 1
[12] Hüvitusfondi lõpetamise kord § 5 lg 3

Vabariigi Valitsus otsustas 18.03.2003. a korraldusega nr 200-k kohustada fondi andma Rahandusministeeriumile hiljemalt 01.05.2003 üle 82 000 Hansa Aktivate Juhtimise AS-i poolt valitsetava Hansa Rahaturufondi osakut nimiväärtusega à 1000 krooni (kokku nimiväärtuses 82 mln krooni). Raha on kavas vastavalt valitsuse 18.03.2003. a korraldusele nr 201-k kasutada Riigi Kinnisvara AS-i aktsiakapitali suurendamiseks.

Hüvitusfondi selgituse järgi on fondil võimalik omandada nimetatud osakud üksnes pärast 25.04.2003 ning seda juhul kui teiste investeeringute hulgas õnnestub müüa ka AS-i Viisnurk emiteeritud võlakirjad summas 20,8 mln krooni.

Seega kavandatakse osta Hansa Rahaturufondi osakuid eesmärgiga anda need kui varaline nõue üle valitsuse määratud riigivara valitsejale. Sellega eiratakse seadusandja tahet, mille kohaselt raha tuleb fondi lõpetamisel üle anda stabiliseerimisreservi.

Ettepanek rahandusministrile

- Võtta seisukoht sihtotstarbelise reservi moodustamise osas fondilt kohtuotsusega välja mõistetud 95,4 mln krooni suuruse potentsiaalse kohustuse katteks.

Riigikontroll peab vajalikuks, et Riigikogu rahanduskomisjon otsustaks enne Hüvitusfondi lõpetamist paigutatud deposiitide ning omandatud osakute riigivara valitsejatele üleandmise seaduslikkuse üle.

Rahandusministri vastus

Rahandusminister teatas, et vastavalt Hüvitusfondi likvideerijate 05.05.2003. a otsusele moodustati vara kogum kohtuotsuse täitmise sihtotstarbega ja eraldati see muust varast, deponeerides sihtotstarbeliselt 88,5 mln krooni Hansapangas tähtajalise hoiuse lepingu alusel. Hüvitusfond andis lõpetamisel 20.05.2003 Rahandusministeeriumile üle mainitud tähtajalise hoiuse lepingul põhineva nõude ja Püssi linna võlakirjad.

Enne Hüvitusfondi lõpetamist paigutatud deposiitide ja omandatud osakute riigivara valitsejatele üleandmise seaduslikkuse kohta teatas rahandusminister, et Riigikogu rahanduskomisjoni arvamuse küsimine on Riigikontrolli õigus.

Jüri Kõrge

Peakontrolör

Tegevusriskide auditi osakond

Lisad

1. AS-i Werol Tehased laenud

Lepingu nr ja kuupäev	Summa lepingus/tegelik	Intressimäär	Tagastatud põhiosa ja tasutud intressid	Väljastamise otsus (nõukogu, juhatus)
LAP 5-98	41/41	9%	41/11,1	05.06.1998 31.08.1999
LAP4-1/283-99	12,3/12,3	9%	12,3/3,4	12.11.1999
LAL4-1/137-00	12+8/18,9	9%	18,9/3,6	31.07.2000 25.08.2000
LAL4-1/160-01 17.09.2001	13/11	9%	11/0,8	14.09.2001
LAL4-1/161-01 17.09.2001	14/14	9%	14/0,8	14.09.2001
LAL4-1/4-01 11.01.2001	14/12,1	9%	12,1/1,5	30.11.2000
Kokku	**114,3/109,3**		**109,3/21,2**	

2. Hüvitusfondi majandustegevuse tulemused

	20.11.2002	**31.12.2001**	**31.12.2000**	**31.12.1999**	**31.12.1998**
Bilansimaht	1 140 403	1 366 673	1 494 875	1 615 323	1 446 906
Omakapital (fond)	1 138 242	1 108 975	1 044 355	1 021 942	720 264
Kasum/kahjum	97 480	64 535	66 475	96 142	-370 012
Omakapitali rentaablus	0,10	0,06	0,06	0,11	-0,45
Võlakordaja	0,20	0,19	0,30	0,37	0,50

3. Tütarettevõtete majandustegevuse tulemused

HF Kapital AS (likvideeritud)	**30.06.2002**	**31.12.2001**	**31.12.2000**	**31.12.1999**	**31.12.1998**
Bilansimaht	23 716	20 116	22 712	30 138	7 726
Omakapital	8 651	7 703	4 672	6 216	2 589
Kasum/kahjum	948	3 031	437	852	-9 984
Omakapitali rentaablus	0,23	0,49	0,08	0,19	-1,32
Võlakordaja	0,64	0,66	0,84	0,80	0,66

HF Investeeringu AS (likvideeritud)	**01.05.2002**	**31.12.2001**	**31.12.2000**	**31.12.1999**	**31.12.1998**
Bilansimaht	1 627	1 567	2 040	3 247	8 239
Omakapital	1 627	1 549	1 316	2 424	3 181
Kasum/kahjum	170	233	- 963	-758	-1 954
Võlakordaja	0	0,01	0,35	0,25	0,61

Werol Tehased AS	30.06.2002	31.12.2001	31.12.2000	31.12.1999	31.12.1998
Bilansimaht	180 939	235 395	198 149	170 101	39 735
Omakapital	-574	8 723	30 340	34 973	34 969
Kasum/kahjum	-13 708	- 22 613	- 26 833	- 21 250	-14 569
Võlakordaja	1	0,96	0,85	0,79	0,12

AS Latio Centrs	30.06.2002	31.12.2001	31.12.2000	31.12.1999	31.12.1998
Bilansimaht	65 685	71 642	72 673	52 584	38 924
Omakapital	-64	8 541	16 000	16 968	5 845
Käive	1 121	2 022	1 650	1 099	615
Kasum/kahjum	-8 045	- 7 989	- 1 335	1 494	-4 052
Omakapitali rentaablus	-3,8	-0,65	-0,16	0,13	-0,52
Võlakordaja	1	0,88	0,78	0,68	0,85

4. Hüvitusfondi investeeringud tütarettevõtteisse

AS Werol Tehased

Hüvitusfondi nõukogu otsuse kuupäev	Investeeringu summa	Kapitali vähendamine
04.04.1997	136 000.00	40 000 000.00
02.07.1997	204 000.00	25 000 000.00
14.11.1997	16 660 000,00	20 154 560.00
02.06.1999	5 500 000.00	
26.03.1999	6 300 000.00	
14.05.1999	14 800 000.00	
12.11.1999	2 200 000.00	
07.04.2000	1 926 227.11	
31.07.2000	20 000 000.00	
15.06.2001	4 988 730.00	
25.07.2002	16 865 830.00	
11.10.2002	86 050 000.00	
Kokku	**175 630 787.11**	
Üleantud bilansiline maksumus	**68 211 830.00**	

AS Latio Centrs

Hüvitusfondi nõukogu otsuse kuupäev	Investeeringu summa
18.07.1997	3 137 437.50
03.09.1997	3 023 612.50
01.03.1999	2 932 294.80
12.11.1999	3 155 926.80
Kokku	**12 249 271.60**
Aktsiate müük	**1 025 000.00 USD**

HF Arenduse AS/HF Kapital AS

Hüvitusfondi nõukogu otsuse kuupäev	Investeeringu summa
12.04.1994	1 000 000.00
02.11.1994	1 000 000.00
01.02.1995	500 000.00
30.08.1995	5 000 000.00
14.05.1999	2 500 000.00
Kokku	**10 000 000.00**
Likvideerimisest saadu	**8 854 183.94**

HF Investeeringu AS

Hüvitusfondi nõukogu otsuse kuupäev	Investeeringu summa
15.12.1993	2 000 000.00
16.05.1997	1 500 000.00
16.01.1998	2 000 000.00
Kokku	**5 500 000.00**
Likvideerimisest saadu	**1 626 782.41**

AS Kawe Plaza

Hüvitusfondi nõukogu otsuse kuupäev	Investeeringu summa
08.05.1996	17 500 000
13.03.1998	1
26.03.2003	17
26.10.2001	7 522 200
17.04.2002	30 879 718
Hüvitusfondi kasum kokku	**5 857 500**

5. Eesti Ühispanka Hüvitusfondi töötajatele sihtotstarbeliste krediitide andmise tagamiseks paigutatud deposiidid

Lepingu nr	Summa	Intress	Tähtaeg
H100-96	300 000	7%	22.08.2006
H131-96	445 000	7%	04.10.2006
H57-96	150 000	7%	06.06.2006
HP1-97	300 000	7%	17.03.2007
HP2-97	150 000	7%	07.04.2007
Kokku	**1 345 000**	**7%**	

Põllumajandus- ja Rahandusministeeriumi ning Hüvitusfondi vastused

PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

Hr Jüri Kõrge
Peakontrolör
Riigikontroll

Teie 16.04.2003 nr 2-7.1-TR/03/471
Meie 23. mai 2003 nr 1.5-3/2304-1

Hüvitusfondi majandustegevuse kontrollaruande eelnõus tehtud ettepanekud seoses ASiga Werol Tehased

Lugupeetud härra Kõrge

Olen Teile väga tänulik asjakohaste tähelepanekute ja tehtud ettepanekute eest. Alljärgnevas esitan oma seiskohad nende küsimuste lõikes.

1. Rakendada meetmed AS Werol Tehased aktsiakapitali suuruse ümberhindamiseks, lähtudes ettevõtte finantsseisust aktsiate üleandmisel Põllumajandusministeeriumile.

Tutvunud kontrollaruande eelnõu lk 13 tooduga eeldan, et Te peate silmas üleantud aktsiate bilansilise väärtuse ümberhindamist, mitte aktsiakapitali suurendamist või vähendamist. Bilansilise väärtuse ümberhindamine on praegu mõnevõrra problemaatiline, sest sellisena seisab see üleandmise aluseks olnud Vabariigi Valitsuse korralduses ja üleandmise vastuvõtmise aktis. Etteulatuvalt vaadates peaks sellise ümberhindamise teostamiseks olema kaalukas põhjus ja praktiline vajadus. Kui me vaatame täna äriühingu majandusliku seisu, siis üksnes omandi üleandmine (Hüvitusfondilt riigile, Põllumajandusministeeriumi valitsemisele) seda ei muutnud. Äriühing on jätkuvalt kahjumis, tema omakapital on võrreldes üleandmise ajaga vähenenud ning seisuga 31.03.2003.a on riigile kuuluvate aktsiate raamatupidamislik väärtus 98 547 942 kr. Kuigi see erineb üleandmisel märgitud väärtusest (68 211 830 kr) on vahe praegu kahanev. Niisugune olukord kestab seni kuni avaldub tehtud ja tehtavate alljärgnevalt kirjeldatud otsuste mõju. Kuna valitsusasutust ei saa aktsiate valitsejana võrrelda investeerimisühinguga, siis puudub praktiline vajadus raamatupidamises arvele võetud aktsiate väärtuse pidevaks ümberhindamiseks. Leian, et kuni raamatupidamislik väärtus on kahanev üleandmisel märgituni ei ole aasta keskel olulist põhjust ega praktilist vajadust ümberhindluse järele. Asjaolude muutumisel, eelkõige aga aasta lõpus on otstarbekas see siiski teostada.

2. Nõuda ASi Werol Tehased nõukogult ülevaadet audiitorfirmade poolt osutatud puuduste kõrvaldamiseks rakendatud abinõude kohta.

RM 026894

RIIGIKONTROLL
Kuupäev 26.05.2003 Reg nr 2-7.4-TR/03/4722

Lai 39/41
15056 TALLINN
Telefon 625 6107
Faks 625 6200
Reg nr 70000734
E-mail pm@agri.ee

Audiitorid märkisid ära peamiselt kadude ja inventeerimise probleemid.

Abinõud kadude vältimiseks
Vastavalt lepingutele oli ostukogus fikseeritud müüja riigis kaalutud ja tollitud määra järgi. Kuna Jõgeva raudteejaamas ei olnud raudteekaalu, kaaluti autod tehases. Nii saadi andmed partiide kohta, kuid puudusid andmed vagunite kohta. Seega vagunis võis olla vähem seemet aga kadu võis tekkida ka raudteejaamas ümberlaadimisel. Käesoleval ajal on Jõgevale raudteekaal ehitamisel. Samuti on tehtud otsus, et ostetakse vaid impordilepingutega kus tasumine toimub ostja kaalunäitajate alusel.

Põhiline nõukogu juhis seisneb aga selles, et juhatus peab võimalikult vähendama importseemne osakaalu, eriti võimalikult vältima oste Ukrainast ja Valgevenest. See ei ole ka perspektiivne arvestades eelseisvat liitumist Euroopa Liiduga. Tähtis on osta põhiosa seemnest Eestist (Eesti põllumajandustootjad on aasta aastalt suurendanud rapsi külvipinda), kuid täielikult ei saa veel importi välistada ilmastikuriski tõttu.

Inventeerimine
Tehases paigaldati 2002.a märtsis kaal seemnelao ja tootmise vahele, see võimaldab tooraine kuluks kandmist pidevalt jälgida ja mõõta. Lattu toodav seeme on mõõdetud auto kaalumisel enne mahalaadimist. Peamine küsimus millega pidevalt tegeletakse seisneb väljapressimisel kooki jääva õlisisalduse vähendamises.

3. Jätkata omanikupoolse selge nägemuse väljatöötamist ASi Werol Tehased tegevuse jätkuvuse ja tegevussuundade osas; võtta vastu põhjendatud otsused investeeringute vajaduse ja võimalikkuse kohta.

Äriühingu nõukogu on omaniku huvides võtnud suuna 0 kasumi saavutamisele, et valmistada äriühing ette aktsiate võõrandamiseks. Selleks on tehtud peamised otsused, mille kohaselt tuleb suurendada käibekiirust, vähendada importseemne osakaalu ja seemne varumist üle reaalse tootmisvõimsuse võõrvahenditega, vähendades nii ühtlasi seemneostu finantskokkuleppeid eelkõige hoiukulu osas OYga Avena Nordic Grain ja püüda selleks saavutada hoidmiskokkuleppeid otse tootjatega.
Kõne all on ka odavama ressursi kaasamise võimalus koostöös Maaelu Edendamise Sihtasutusega ning investeeringute teema seoses järgmise aastaeelarvega.

4. Otsustada, kas ASi Werol Tehased poolt tütarettevõttesse AS WT Tärklisetööstus tehtud 3 mln kroonise investeeringu kuludesse kandmine on seaduslik ja põhjendatud.

L 010105

Kõnesolev investeering kanti kuludesse juhindudes konservatiivsuse printsiibist (eelnenud otsuse sisuks oli ASi WT Tärklisetööstus likvideerimine). Audiitor Andris Jegers (KPMG Estonia AS) leidis, et investeeringu kuludesse kandmine oli 2000.a põhjendatud otsus. Nendel teadaolevatel asjaoludel, ei ole põhjust pidada nimetatud otsust tagantjärele ebaseaduslikuks või –otstarbekaks. Isegi kui arvestada tänaseks sedavõrd muutunud asjaolusid, et AS Werol Tehased võib mitterahalise sissemakse eseme tagasi saada.

Lugupidamisega

Tiit Tammsaar
Minister

Indrek Grusdam 6256224

LL 010104

RAHANDUSMINISTEERIUM

Teie 16.04.2003 nr 2-7.1-TR/03/471

Riigikontroll

Meie 02.05.03 nr VII-7/4514

Kontrollaruanne "Hüvitusfondi majandustegevus"

Läbi vaadanud Riigikontrolli poolt esitatud kontrollaruandes "Hüvitusfondi majandustegevus" toodud järeldusi ja ettepanekuid ning analüüsinud rahandusministrile tehtud ettepanekuid esitame järgmised selgitused ning vabandame Hüvitusfondi lõpetamisega seotult vastuse andmisega viivitamise pärast:

1. Punkt 2. "Investeeringud tütarettevõtetesse" – *RK ettepanek rakendada meetmeid AS Werol Tehased aktsiakapitali suuruse ümberhindamiseks, lähtudes ettevõtte finantsseisust aktsiate üleandmisel Põllumajandusministeeriumile.*

AS Werol Tehased aktsiate valitsejaks on Põllumajandusministeerium, kellel on põhjendatuse korral eelkõige võimalik rakendada meetmeid AS Werol Tehased raamatupidamise korrastamiseks. Ühtlasi märgime, et põhimõtteliselt toetame selles küsimuses Põllumajandusministeeriumi poolt käesoleva kontrollakti kohta Riigikontrollile esitatud seisukohti.

2. Punkt 3 "Hüvitusfondi lõpetamine" - *RK ettepanek võtta seisukoht sihtotstarbelise reservi moodustamise osas fondilt kohtuotsusega välja mõistetud 94,5 milj krooni suuruse potentsiaalse kohustuse katteks.*

Hüvitusfond esitas AS-i Eesti Maapank (pankrotis) seotud kohtuvaidlusega 28.03.2003. a Tallinna Ringkonnakohtu otsuse peale kassatsioonikaebuse Riigikohtusse. Nimetatud pooleliolev kohtuasi anti üle 20.mail 2003.a Rahandusministeeriumile seoses Hüvitusfondi lõpetamisega. Kuna ringkonnakohtu otsus jõustub koheselt peale kohtuotsuse väljakuulutamist ja kuulub seega täitmisele, siis oli otstarbekas kohtuotsuse täitmiseks moodustada sihtotstarbeline reserv. Vastavalt Hüvitusfondi (likvideerimisel) likvideerijate 05.05.2003 otsusele moodustati vara kogum kohtuotsuse täitmise sihtotstarbega ja eraldati see muust varast sihtotstarbeliselt (sõltuvuses kohtuasja lahendist) deponeerides 88 482 332 kr. Hansapangas tähtajalise hoiuse lepingu alusel. Lähtudes Vabariigi Valitsuse 18.oktoobri 2001. a määruse nr 322 "Hüvitusfondi lõpetamise kord" §-st 9 andis Hüvitusfondi 20.mail 2003.a. Rahandusministeeriumile üle 02.05.2003 Hüvitusfondi ja AS Hansapank vahel sõlmitud tähtajalise hoiuse lepingul (hoiuse summa: 88 482 332 krooni) põhineva nõudeõiguse ning Püssi linna võlakirjad.

Suur-Ameerika 1
15006 Tallinn

Telefon: (0) 611 3558
Faks: (0) 696 6810
http://www.fin.ee

E-post: info@fin.ee
kantselei@fin.ee

Reg. kood 70000272

Nimetatud deposiit ja Püssi linna võlakirjad võeti vastu koos kohustusega anda deposiit koos lisanduvate intresside ja allesolevate väärtpaberite (Püssi linna võlakirjad) ning nendelt makstavate intressidega üle AS-le Eesti Maapank juhul, kui Riigikohus keeldub menetlusloa andmisest Hüvitusfondi poolt 28.04.2003 esitatud kassatsioonkaebusele ja AS Eesti Maapank nõuab kohtuotsuse täitmist. Samuti tekib kohustus nimetatud vara AS-le Eesti Maapank osaliselt või täielikult üle anda juhul, kui Riigikohus või Tallinna Ringkonnakohus oma lahendiga tunnustab AS-i Eesti Maapank õigust kõnealusele varale osaliselt või täielikult.

Ühtlasi märgime, et enne Hüvitusfondi lõpetamist paigutatud deposiitide ja omandatud osakute üleandmise seaduslikkuse üle otsustamiseks Riigikogu rahanduskomisjoni poole pöördumine on Riigikontrolli õigus. Samas juhime tähelepanu, et Riigikogu seadusandjana on aktsepteerinud võimalust Hüvitusfondilt 835 milj. krooni ulatuses vara üleandmiseks 2002.aasta riigieelarvesse. Seaduses "2002.aasta riigieelarve" oli ette nähtud artiklis 014.10. omanikutulu laekumine 835 milj. krooni, mis kavandati laekumisena Hüvitusfondi vara arvelt ning mille täitmiseks võttis Vabariigi Valitsus vastu 17.detsembril 2002.a korralduse nr 843-k (Hüvitusfondi deposiidilepingul põhinev nõude summas 835 000 000 krooni AS Hansapank vastu üleandmine Rahandusministeeriumile).

Lugupidamisega

Tõnis Palts
Minister

Tauno Tats
Asekantsler
kantsleri ülesannetes

Karin Silm 6 113 680 karin.silm@fin.ee

H Ü V I T U S F O N D

Hr Mihkel Oviir
Riigikontrolör
Riigikontroll
Narva mnt. 11a, 15013 Tallinn

29.04.2003, nr. 1-6/348

Ref.: Kontrolliaruande nr 2-4/03/19 eelnõu, 16. aprillist 2003 "Hüvitusfondi majandustegevus; koostaja Saima Strenze (edaspidi nimetatud kui "Kontrolliaruande eelnõu");

Käesolevaga esitab Hüvitusfond (likvideerimisel) alljärgnevad kommentaarid Kontrolliaruande eelnõu sisu osas:

1) 1.2. Ülevaade laenude ja muude nõuete provisjonidest.

20.11.2002 seisuga provisjonide põhjal auditeerimise perioodi (2002 - 2003 I kv) laenutegevusele (juhatuse tegevusele) hinnangu andmisest /lk. 7, neljas lõik ülevalt/

20.11.2002 seisuga koostatud provisjonide tabeli põhjal järelduse tegemine 2002 aasta laenu tegevusele on põhimõtteliselt vale, kuna antud tabelis toodud allahindlused (*sh tabelis toodud madalad hinded, mis vajaksid seoses enamuse projektide refinantseerimisega ümbervaatamist*) laenuprojektidele on 90% ulatuses moodustatud juba 1998.a lõpus ning kandunud aasta aastalt edasi kuni tänaseni (vt LISA – Hüvitusfondi provisjonide muutumine aastate lõikes). 1998 a-le järgnenud perioodil on tulemused tegelikkuses pidevalt paranenud - teenitud tulu arvel on kaetud 1998 lõpus arvestatud kahjum ja jõutud kokkuvõttes märkimisväärsesse kasumisse.

Hüvitusfondi juhatus on (likvideerimismenetluse eesmärgist lähtuvalt) võtnud juba alates 2002.a algusest suuna laenuportfelli vähendamisele, et likvideerimise alguseks oleks suurem osa laenuportfellist refinantseeritud või müüdud. 20.11.2002 seisu kajastavas provisjonide tabelis toodud näitajad on laenuportfelli allesjäänud projektide kohta, millest 90% moodustasid 1998.a. allahinnatud madalama kvaliteediga nõuded. Seega võib tabeli põhjal andmeid adekvaatselt tõlgendamata (tausta hindamata) jääda mulje nagu oleks madalad hinnangud tabelis toodud projektidele ning kõrge allahindluste % tekkinud 2002.a.

Tegelikkuses on allahindlused 2002.a jooksul 32 miljoni krooni võrra vähenenud ja intresse on teenitud 27,6 miljonit krooni, mis näitab, et laenutegevus on olnud edukas. Seega ei ole õige anda juhatuse tegevusele hinnangut investeeringute koondhinnet aluseks võttes. Selle asemel tuleks vastava hinnangu andmisel vaadelda

PÄRNU MNT 15
10141 TALLINN
REG. NR. 01253909

TELEFON (2) 665 1800
FAKS (2) 665 1801

ARVELDUSKONTO
10052032210000
EESTI ÜHISPANK
KOOD 401

RIIGIKONTROLL
Kuupäev Reg nr
12.05.2003 2-7.4-TR/03/474-2

likvideerimismenetluse eesmärkide täitmist, majandusliku tulu teenimise ja varasemate perioodide kahjumi katmisega seotud ülesannete täitmist.

Samas eelmiste perioodide kahjumi ja eelmise juhatuse tegematajätmiste veelkordne ülerõhutamine (sellisele järeldusele jõudis Riigikontroll ju 1999.a, mil anti hinnang varasema tegutsemisperioodi kohta, mis aga kardinaalselt eristub ca 4-aastasest lõpuaastate perioodi tegevusest) auditi eesmärkide ja antud auditeerimisperioodi kontekstis heidab meie hinnangul ebaõiglaselt varju Hüvitusfondi juhtkonna tegevusele viimastel aastatel. Siin on väga oluline teha vahet nö varasemal ja hilisemal perioodil, milliseid üksteisest eraldab 1998.a lõpus asetleidnud vana juhatuse tagasikutsumine ja uue nimetamine. Ääremärkusena olgu lisatud, et Hüvitusfondi nõukogu hinnang nö uue juhatuse (alates 2002.a novembrist-likvideerijate) tegevusele on positiivne.

Uue juhatuse üks ülesanne oli ka varasema perioodi tegevuse selgitamine (EÜP forwardite uurimine jmt) ja nii objektiivsetel (väärtpaberituru dramaatiline langus 1997.a lõpus) kui subjektiivsetel (varasema juhatuse poolt tehtud vead, millele Riigikontroll toonase auditi tulemusel ka viitas) põhjustel tekkinud kahjumi katmine. Sellega on uus juhatus majandusnäitajatele ja algatatud menetlustele tuginedes korralikult hakkama saanud. Tegevuse lõpetamise faasis ehk ajal, mis järgnes fondi lõpetamise aja kindlaksmääramisele seadusemuudatustega (11. oktoobril 2000 vastuvõetud ja 25.10.2000 presidendi poolt väljakuulutatud "Hüvitusfondi seaduse muutmise seaduse" §25), on ka tegevuse suunad vastavalt likvideerimismenetluse eesmärkidele muutunud. See faktor on sisuliselt mõjutanud ka investeeringute kajastamist, mistõttu on väga oluline selgitada vastavate näitajate kujunemist. Lõppjärgus investeeringute koondhinne ei väljenda enam adekvaatselt hinnangut juhatuse tegevusele 2002.a.

2) **AS Werol Tehased provisjoneerimisest.** Aktis on toodud, et "Rekapitaliseerimise vajadusele olevat viidanud ..." /lk.8, ülevalt kuues lõik/, millest võib jääda mulje, nagu oleks fondi töötajad põhjendanud kapitaliseerimise vajadust faktidele tuginemata. Samas on nimetatud vajadusele viidanud Põllumajandusministeerium enne Vabariigi Valitsuse korralduse vormistamist toimunud läbirääkimiste käigus avaldatud kirjalikes seisukohtades.

3) **1.3.2. AS Lõunatööstus.** Tänaseks on Hüvitusfondi 1,049,360.40 krooni suurune nõue V. Kolbakovi pankrotiprotsessis vähenenud 399,360.40 kroonini seoses asjaoluga, et 650 000.00 kr. laekus I. Ressar'ile kuulunud (V. Kolbakovi valduses oleva) maja müügist (tehing toimus 16.04.2003; müügisumma laekus Hüvitusfondi kontole 24.04.2003). Lähtuvalt ülaltoodud faktidest vajaks kaasajastamist lk.9, ülevalt neljas lõik.

4) **1.3.3. AS WT Tärklisetööstus** /lk 9, p.1.3.3 kolmas lõik/. Hüvitusfondi hinnangul ei ole nõukogu oma pädevust ületanud esindajate määramisega AS WT Tärklisetööstus nõukogusse, kuna kaudselt (AS Werol Tehased kaudu) omas fond nimetatud ühingus osalust ning omas seega põhjendatud huvi ühingu majandusliku tegevuse edukuse osas ja sellega oli põhjendatud ka osalemine ühingu järelevalveorgani tegevuses.

5) 1.5. Deposiidid ja bilansivälised nõuded /lk. 11 ja lisa 5/ Sihtotstarbeliste deposiitide (aastast 1996...1997) kajastamise eesmärk aruandes on arusaamatu, kuna see ei ole kooskõlas auditi eesmärgiga ja ei vasta auditi ajalisele perioodile (neid tehinguid on tehtud 1996 ja 1997). Seda enam, et nimetatud teemat on käsitletud eelnevates riigikontrolliaktides ning vastavalt Riigikontrolli ettepanekutele täpsustati toona ka Hüvitusfondi seadust. Deposiidid olid kuni nende lõpetamiseni fondi jaoks majanduslikult kasulikud tehingud. Nende seostamine fondi töötajatele 1996-1997 antud laenudega on ja oli meelevaldne, kuna lepingute sätted ei oleks võimaldanud Eesti Ühispangal laenukahjumeid deposiitide arvel katta isegi, kui pangal oleks laenudest kahjumid tekkinud. Ka laenude analüüsimisel selgus, et Eesti Ühispanga poolt Hüvitusfondi töötajatele laenude andmisel ühtegi seadust ei rikutud.

Nimetatud teema kajastamine 2002.a. majandustegevuse kontrolli raames on põhjendamata ning võib akti lugejaid viia ekslikule järeldusele, nagu oleks viimasel ajal fondis ebakorrektseid tehinguid tehtud. Deposiite ei ole lõpetatud ennetähtaegselt, kuna nendelt teenitud 7%-line aastaintress ületas oluliselt turuintressi, mistõttu oleks nende ennetähtaegne lõpetamine tekitanud fondile majanduslikku kahju. Deposiidid lõpetati ennetähtaegselt 21.04.2003 seoses aktivate realiseerimise protsessiga fondi lõpetamist silmas pidades.

6) Ettepanekud Hüvitusfondi juhtkonnale /lk. 11/ Kõik tehtud ettepanekud võtab Hüvitusfond (likvideerimisel) arvesse ja teeb tema kasutuses olevate võimaluste piires oma parima ettepanekutest tulenevate ülesannete täitmiseks.

Hüvitusfondi (likvideerimisel) seisukoht kontrolliakti avalikustamise kohta

Hüvitusfond on Kontrolliaruande eelnõu koostamise käigus esitanud Riigikontrollile ärisaladusena kaitstavat informatsiooni seoses tehingutega, mille tehingupartnerid ei ole lepingujärgsete kohustuste mittekohase täitmisega põhjustanud olukorda, kus kohustused oleks muutunud sissenõutavaks Hüvitusfondi poolt (sh AS TH Investeeringud, AS Viisnurk jpt).

Lisa: 1) "Hüvitusfondi provisjonide muutumine aastate lõikes".

Jürgen Ligi
nõukogu esimees

Madis Raidma
likvideerija

LISA - Hüvitusfondi provisjonide muutumine aastate lõikes

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
laenuportfelli suurus		514,143,667	508,710,445	513,477,147	486,776,229	211,313,252
allahindluste jääk	18,741,969	78,054,622	82,151,964	95,304,137	64,039,068	51,885,796
hinnatud portfelli väärtus		436,089,045	426,558,481	418,173,011	422,737,161	159,427,456
allahindluse%		15.2%	16.1%	18.6%	13.2%	24.6%
provisjonide kulud/tulud		-59,312,653	-4,097,342	-13,152,173	31,265,069	12,153,272

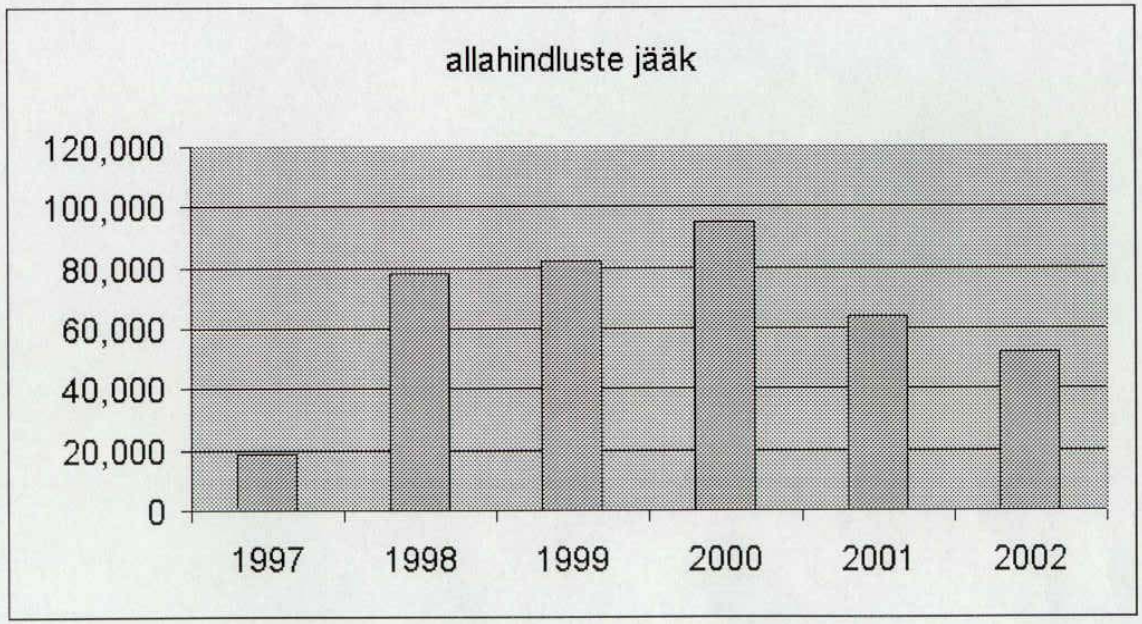

H Ü V I T U S F O N D

Hr Mihkel Oviir
Riigikontrolör
Riigikontroll
Narva mnt. 11a, 15013 Tallinn

20.05.2003, nr. 1-6/382

Riigikontrolli ettepanekud Hüvitusfondile (likvideerimisel)

Lugupeetud härra Oviir,

Hüvitusfond (likvideerimisel) esitab käesolevaga dokumendi "Riigikontrolli ettepanekute täitmine", milles antakse ülevaade Riigikontrolli Kontrolliaruandes nr 2-4/03/19 "Hüvitusfondi majandustegevus"; koostaja Saima Strenze (edaspidi nimetatud kui "Kontrolliaruanne") Hüvitusfondile tehtud ettepanekute täitmise kohta

Austusega,

Madis Raidma
likvideerija

PÄRNU MNT 15
10141 TALLINN
REG. NR. 01253909

TELEFON (2) 665 1800
FAKS (2) 665 1801

ARVELDUSKONTO
10052032210000
EESTI ÜHISPANK
KOOD 401

RIIGIKONTROLL
Kuupäev Reg nr
21.05.2003 2-7.1-TR/03/723

Riigikontrolli ettepanekute täitmine.
9/05/2003

Riigikontrolli kontrolliaruande nr 2-4/03/19 eelnõu, 16. aprillist 2003 "Hüvitusfondi majandustegevus; koostaja Saima Strenze (edaspidi nimetatud kui "Kontrolliaruande eelnõu") lk 11 - "Ettepanekud Hüvitusfondi juhtkonnale"

1. Jätkata võlgade sissenõudmist Lõunatööstuse AS'lt
2. Viia läbi ametkondlik juurdlus AS-le Talinvest laenu andmise asjaolude kohta ning vajadusel esitada avaldus uurimisorganile kriminaalõigusliku hinnangu andmiseks;
3. Anda hinnang tagatiste realiseerimisel kasutatud skeemi (osaühingutele Virmaxel Invest ja Amsterelt Invest) seaduslikkusele ja majanduslikule põhjendatusele;
4. Selgitada välja, miks võttis fond endale kohustuse osta OÜ'lt Amsterelt Invest tagasi hoiule võetud aktsiad, juhul kui neid ei õnnestu müüa, ning rakendada meetmeid selle kohustuse tühistamiseks;
5. Nõuda kande tegemist AS Penta RE aktsiaraamatusse OÜ Amsterelt Invest kohta;
6. Võtta raamatupidamises arvele Hüvitusfondi 0,5 mln kroonine nõue Maapanga vastu;

1. Jätkata võlgade sissenõudmist Lõunatööstuse AS'lt

Hüvitusfond on jätkanud võlgade sisse nõudmist AS Lõunatööstus ja tagatiste realiseerimist, mille tulemusena on tänaseks Hüvitusfondi 1,049,360.40 krooni suurune nõue V. Kolbakovi pankrotiprotsessis vähenenud 399,360.40 kroonini seoses asjaoluga, et 650 000.00 kr. laekus I. Ressar'ile kuulunud (V. Kolbakovi valduses oleva) maja müügist (tehing toimus 16.04.2003; müügisumma laekus Hüvitusfondi kontole 24.04.2003). Järelejäänud nõue antakse vastavalt Hüvitusfondi lõpetamise korrale üle Rahandusministeeriumile.

2. Viia läbi ametkondlik juurdlus AS-le Talinvest laenu andmise asjaolude kohta ning vajadusel esitada avaldus uurimisorganile kriminaalõigusliku hinnangu andmiseks;

AS-le Talinvest 14.08.1998 sõlmitud lepingu LAL 9-98 alusel antud asjaolude kohta on 1999. aastal tellitud õiguslikud arvamused laenu asjaolude kohta kahelt advokaadibüroolt:
1) Advokaadibüroo Luiga ja Mugu / vandeadvokaat Margus Mugu / 09.02.1999 (LISA 3);
2) Advokaadibüroo Raidla ja Partnerid / vandeadvokaat Raino Paron / 15.02.1999 (LISA 4 /lk 6-7);

Samuti on laenu andmise asjaolude kohta siseaudiitor Urve Külvi poolt läbi viidud siseaudit, mille tulemused on fikseeritud 31.08.1999 auditi aktis nr. 3. (LISA 6)

Lühikokkuvõte faktilistest asjaoludest:
Hüvitusfondi nõukogu otsustas 15.07.1998 otsusega koosolekut kokku kutsumata anda AS-le Talinvest laenu 52 mln krooni JSC Brivais Vilnis aktsiate ostmiseks tagastamise tähtajaga 14.08.1999.a (põhiosa + intressid) ja intressimääraga 3 kuu DEM-I LIBOR + 16% aastas ehk 19,5% aastas (LISA 2- otsuse koopia). Otsuse

kohaselt pidi tagatiseks olema 36,6% Brivais Vilnise aktsiatest ja 100% Talinvest Real Estate (TRE) aktsiatest; lepingutasu: 0,5% laenusummast.

Kuna Talinvesti majandusliku olukorra kohta teadaolev informatsioon oli negatiivne ja Talinvestil oli 25,5 mln krooni suurusest repolaenust tulenevalt täitmata kohustusi fondi ees, läks 1999. aasta veebruaris projektiga tegelemine riskijuhi (K. Kikas) vastutusvaldkonda ning hakati aktiivselt otsima võimalusi laenu ennetähtaegseks tagasikutsumiseks (vt LISA 5 – 26.03.1999 K. Kikas'e ülevaade).

Hüvitusfondi juhtkond ei otsustanud 1999.a läbiviidud sisejuurdluse tulemusena (esitatud materjalide põhjal, mis on ära toodud käesoleva dokumendi lisades) esitada avaldust kriminaalasja algatamiseks. Kuivõrd uusi asjaolusid ei ole tänaseni ilmnenud, asuti Riigikontrolli ülesandel läbiviidud kordusekspertiisi tulemuste põhjal seisukohale, et seda ei ole otstarbekas teha ka nüüd.

3. **Anda hinnang tagatiste realiseerimisel kasutatud skeemi (osaühingutele Virmaxel Invest ja Amsterelt Invest) seaduslikkusele ja majanduslikule põhjendatusele;**

Kõnealused tehingud on seotud 1998.a augustis AS-le Talinvest (LAL 9-98) antud laenu tagatiste realiseerimisega fondi poolt.

Tagatiste realiseerimisel kasutas Hüvitusfond krediidiasutuste poolt sarnastes situatsioonides tavapäraselt ja vaikimisi praktiseeritavat kaheastmelist skeemi, mille eesmärk on viia tagatisvara seaduslike tehingutega välja potentsiaalsest pankrotipesast selliselt, et selle tagasivõitmine ei oleks juriidiliselt võimalik ja eesmärgiga realiseerida vara väljaspool pankrotimenetlust. Kuna tagatiste iseseisev realiseerimine pandipidaja poolt on *a priori* kasulikum kui vara realiseerimine halduri poolt pankrotimenetluse käigus.

Skeemi kasutamise vajalikkuse hindamisel lähtuti Hüvitusfondile teadaolevatest andmetest AS-i Talinvest tegeliku majandusseisu kohta. 15.12.1998 esitas Hüvitusfond Talinvestile pankrotihoiatuse (repotehingute mittekohase täitmise tagajärjel tekkinud võla asjaoludel). 1999. aasta jaanuaris oldi valmis esitama pankrotiavaldust, kuid ilmselt läbirääkimiste tulemusel seda siiski ei tehtud. 15.02.1999 otsustas fondi juhatus viia AS Talinvest repo- ja laenuprojektid üle riskijuhi vastutusvaldkonda.

Hilisem pankrotimenetlus näitas, et AS Talinvest juriidilise kehana oli omanike ja juhatuse poolt pankrotiks "korralikult ja pikaajaliselt ette valmistatud", mille tulemusel ei olnud pankrotipesas võlausaldajatele jaotamiseks märkimisväärselt vara tunnustatud nõuete mahtu arvestades. Antud juhul väljendab tehinguskeemi kasutamise majanduslikku põhjendatust ilmekalt järgmine võrdlus: Hüvitusfond sai ainuisikuliselt Brivais Vilnise aktsiate müügist ca 14,4 milj krooni (millest on kõik müügiga seotud kulud juba maha arvestatud). AS TB Holding (AS Talinvest hiljem muudetud ärinimi) pankrotimenetluses jaotati ~100 miljoni krooni ulatuses tunnustatud nõudeid omavate võlausaldajate vahel 2,9 milj krooni, mis tegi nõude

rahuldamisulatuseks keskmiselt 2,89%. / *AS TB Holding (pankrotis) on kustutatud äriregistrist 09.12.2002.*

Tehingute juriidiline külg.

skeemis kasutatud tehingud on kõik tavapärased tsiviilõiguslikud tehingud - väärtpaberite võõrandamine ühelt äriühingult teisele, kusjuures väärtpaberite eest tasuti kohustuste ülevõtmisega. Skeemi kasutamine ja esindajate valik tagas fondi jaoks turvalisuse, et omandatavad väärtpaberid ja nendega tehtavad tehingud oleks täielikult allutatud fondi kontrollile. Tehingute käigus ülevõetud nõuded kajastati laenuna, mis aga ei tähenda, et tavalise investeerimistegevuse käigus oleks krediteeritud nö riiulifirmasid, milleks osaühinguid Virmaxel Invest ja Amsterelt Invest üldlevinud käsitluse kohaselt saaks pidada, kuna kummalgi äriühingul ei ole olnud nn normaalset majandustegevust peale Hüvitusfondi poolt korraldatud aktsiate omandamise-võõrandamise. OÜ Virmaxel Invest on kantud äriregistrisse 17.05.1999 ja kustutatud 15.11.2000. OÜ Amsterelt Invest on äriregistrisse kantud 06.04.1999.

Seega: tegemist oli probleemse laenu tagatiste realiseerimisega, eesmärgiga minimiseerida juriidilisi ja majanduslikke riske, mis on seotud laenuvõtja võimaliku pankroti korral tagatiste realiseerimisega.

Nõuded

Hüvitusfondi nõue OÜ Virmaxel Invest vastu summas ~1,4 mln krooni ja OÜ Amsterelt Invest vastu summas ~38,5 mln krooni on fondi poolt tunnistatud 100% ebatõenäoliselt laekuvateks ja kantud kuludesse.

OÜ Virmaxel Invest nõue on Hüvitusfondi nõukogu 17.02.2003 otsusega ka lootusetuks tunnistatud OÜ Virmaxel Invest pankrotimenetluse raugemise (26.06.1999) ja äriregistrist kustutamise fakti alusel.

Ettepanek tunnistada lootusetuks ja kanda bilansist maha 38,502,972.04 krooni suurune tagamata nõue OÜ Amsterelt Invest vastu, on nõukogule tehtud likvideerijate 05.05.2003 koosoleku otsusega.
Nõude lootusetuks tunnistamine põhineb järgmistel asjaoludel: kuivõrd OÜ Amsterelt Invest osakapital ei vastanud seadusega sätestatud nõuetele, informeeris Tallinna Linnakohtu Registriosakond OÜ-t Amsterelt Invest vajadusest rakendada Äriseadustiku §-s 176 ettenähtud abinõusid (milleks on: 1-osakapitali suuruse muutmine; 2-lõpetamine / ühinemine / jagunemine / ümberkujundamine; 3- pankrotiavalduse esitamine). Aprillis esitas OÜ Amsterelt Invest osanik ja juhataja Harju Maakohtule pankrotiavalduse. 02. mail 2003 tegi kohus määruse pankrotimenetluse algatamiseks (ajutiseks pankrotihalduriks määrati Martin Krupp). OÜ-l Amsterelt Invest puudub vara Hüvitusfondi nõude rahuldamiseks. Kõigi eelduste (vara puudumine) kohaselt pankrotimenetlus raugeb ja OÜ Amsterelt Invest lõpeb.

05.07.1999 sõlmisid Hüvitusfond, AS Talinvest ja OÜ Virmaxel Invest lepingu, mille alusel AS Talinvest müüs OÜ-le Virmaxel 1 125 000 A/S–i Brivais Vilnis (edaspidi ka "BV") ja 1 000 000 A/S-i Talinvest Real Estate (edaspidi ka "TRE") aktsiat. OÜ Virmaxel Invest tasus aktsiate eest AS Talinvest ja Hüvitusfondi vahel 14.08.1998

sõlmitud laenulepingust nr. LAL-98 tulenevate kohustuste ülevõtmisega. Selle tulemusena läks laenulepingust tulenev kogu võlg üle OÜ-le Virmaxel.

20.07.1999 sõlmisid Hüvitusfond, OÜ Virmaxel Invest ja OÜ Amsterelt Invest lepingu, mille alusel OÜ Virmaxel Invest müüs OÜ-le Amsterelt Invest 1 125 000 AS-i Brivais Vilnis ja 1 000 000 AS-i Talinvest Real Estate aktsiat. OÜ Amsterelt Invest tasus aktsiate eest kohustuste ülevõtmisega. Aktsiate omandiõigus läks üle OÜ-le Amsterelt Invest.

OÜ-le Virmaxel Invest jäänud osa nõudest summas 1 372 000 krooni vormistati 21.07.1999 sõlmitud laenulepinguga laenuks tagastamise tähtajaga 30.07.1999 ning intressimääraga 15% aastas.

23.07.1999 teatas OÜ Virmaxel Invest fondile oma maksejõuetusest ning 26.07.1999 esitas fond Harju Maakohtule avalduse OÜ Virmaxel Invest pankroti väljakuulutamiseks. Harju Maakohtu 23.09.2000.a määrusega tsiviilasjas nr 2/1-1505/99 lõpetati OÜ Virmaxel pankrotimenetlus pankrotti välja kuulutamata raugemise tõttu. 15.11.2000 kustutati OÜ Virmaxel Invest äriregistrist.

Nimetatud fakt oli skeemis oluline just seetõttu, et AS-lt Talinvest vahetult aktsiad omandanud juriidilise keha lõppemine tagab potentsiaalse tagasivõitmise hagi esitamise võimatuse.

Tagatisaktsiate realiseerimine – skeemi majanduslik põhjendus

Brivais Vilnis aktsiate müük oli võimalik üksnes enamusosalusena, kuna strateegilised investorid olid huvitatud ettevõttes valdava hääleõiguse omamisest. Seega oli Amsterelt'le kuuluva Brivais Vilnis 36% osaluse müümiseks kaks võimalust:

a) kas omandada lisaks Parex Pangale kuuluva 52% või
b) müüa vähemusosalus koos Parex Pangaga.

Viimasel juhul tuli arvesse võtta, et Parex Pank oleks saanud müüa oma osaluse ka ilma Amstereltile kuuluva osata, kuna 52% andis vajaliku häälteenamuse ning sellisel juhul oleks vähemusosaluse realiseerimine olnud äärmiselt keeruline.

14.10.1999 ostis Hüvitusfond Parex Pangalt 49% BV aktsiatest hinnaga 1 519 000.- LVL (38 326 086.- EEK) ja Amsterelt Invest 3% BV aktsiatest hinnaga 92 714 LVL. Selleks andis Hüvitusfond Amstereltile lühiajalist laenu summas 2,3 mln EEK.

Aktsiad osteti erinevate juriidiliste isikute poolt ja müüdi edasi samuti erinevatele juriidilistele isikutele. Sellise omandamise põhjuseks oli 1999. aasta septembris Lätis jõustunud seadus, mille kohaselt peab isik, kes aktsiaid ostes omandaks tehingu tulemusena vähemalt 50% ühingu aktsiatest, tegema aktsiate väljaostupakkumise ka ühingu väikeaktsionäridele. BV aktsiatest 36,3% omas Amsterelt, 52% Parex ja 11,7% kuulus teistele väikeaktsionäridele.

28.10.1999 müüs Hüvitusfond aktsiad edasi ühingule nimega "IIB Investment Limited" hinnaga 2 658 250.- USD (39 996 800.- EEK, kasum 1 670 714.- EEK) ja Amsterelt müüs nii juurde ostetud kui olemasolevad aktsiad ühingule nimega

"Finance & Trade Gruop Ltd" summas 1 141 750.- USD (17,2 mln EEK) - kokku 3,8 miljoni USD vastavalt 19.10.1999 sõlmitud kavatsuste protokollile.

Amsterelt tasus saadud müügisumma otse Hüvitusfondile, millega kustutati võetud lühiajaline laen koos intressidega (summa 2,4 mln EEK), juriidilised kulud, mille oli eelnevalt tasunud Hüvitusfond (summas 686 872.- EEK) ning laenu ja põhisumma intresse (summas 14,2 mln EEK) laenukohustustest, mis oli üle tulnud AS-lt Talinvest.

OÜ-ga Amsterelt Invest sõlmitud laenulepingu nr. 4-1/321-99 A/S Brivais Vilnis täiendavate aktsiate (92 714 tk) omandamiseks lõppes kõigi laenusaaja kohustuste täitmisega Hüvitusfondi ees 09.11.1999, mil täiendavalt omandatud aktsiate müügist laekus raha Hüvitusfondile – seega täideti kõnealusest laenulepingust tulenenud Amsterelti kohustused Hüvitusfondi poolt täiendavate aktsiate müügist saadu tasaarvestamisega laenulepingujärgsete kohustustega.

Nimetatud tagatiste realiseerimise lõpul sõlmiti 20.12.1999 Hüvitusfondi ja OÜ Amsterelt Invest vahel koostöölepingu lisa nr. 1, millega:

1) sätestati et tasuna Koostöölepingujärgsete kohustuste ehk BV 1,125,000 aktsia ja täiendavalt ostetud 92,714 aktsia müügi korraldamise eest võtab Amsterelt enda kanda fondi poolt aktsiate müügi korraldamise ja BV finantsmajandusliku seisundi hindamisega seoses konsultatsioonidele ja auditile tehtud kulutused kokku summas 686,871.55 krooni.
2) Lepiti kokku, et BV aktsiate müügist saadud 14,849,691.16 krooni arvel loetakse tasutuks: (a) - teenustasu summas 686,871.55 kr; (b) - Laenulepingust LAL-98 (Virmaxelilt ülevõetud Talinvesti kohustused) tulenenud intressid summas 6,665,791.65 kr ja (c) - Laenulepingu LAL-98 põhisummast 7,497,027.96 kr suurune osa.
3) fikseeriti Amsterelti võlg summas 38,502,972.04, mis jäi järele peale tasaarvestusi. Samas lepiti ka kokku, et võlale ei kohaldata intresse.

Kokkuvõte: Ülaltoodud tehingute kaudu realiseeris Hüvitusfond AS Talinvest laenu tagatised 14,9 mln EEK (millest arvestati maha tehingute kulud), samas teenides ka kasu lühiajalistelt laenudelt ning aktsiate ostu-müügilt kokku 1,7 mln EEK.

4. **Selgitada välja, miks võttis fond endale kohustuse osta OÜ'lt Amsterelt Invest tagasi hoiule võetud aktsiad, juhul kui neid ei õnnestu müüa, ning rakendada meetmeid selle kohustuse tühistamiseks;**

21.07.1999 sõlmisid fond ja OÜ Amsterelt Invest koostöölepingu nr. 3-20/261-99 (edaspidi "Koostööleping"), mille alusel OÜ Amsterelt Invest andis fondile aktsiad vastutavale hoiule ja volituse aktsiate müügiga tegelemiseks. Samuti sätestati lepingus igaks juhuks ka kokkulepe, et juhul kui fondil ei õnnestu aktsiaid müüa, ostab fond aktsiad OÜ-lt Amsterelt Invest aktsiate väärtuses ära, mis oleks olnud vajadusel alternatiiviks aktsiate hoidmisele Amstereltis.

Nimetatud tagasi ostmise kohustusega ei võtnud Hüvitusfond täiendavaid riske ning tänase seisuga on nimetatud kohustus seoses aktsiate müügi õnnestumisega lõppenud.

5. **Nõuda kande tegemist AS Penta RE aktsiaraamatusse OÜ Amsterelt Invest kohta;**

07.07.1999 – 2 päeva peale aktsiate omandamist teatas OÜ Virmaxel Invest TRE juhtkonnale 1 mln TRE aktsia omandamisest ja palus vastava aktsiaraamatu kande tegemist. 1999. aasta lõpus selgus, et TRE juhatus ei ole registreerinud TRE aktsiaraamatus 1,000,000 TRE aktsia omanikuna ei OÜ-t Virmaxel Invest ega OÜ-t Amsterelt Invest.

Oktoobris 1999 annti OÜ Virmaxel Invest nimel volitus asjaga tegelemiseks Hüvitusfondi teenindava Läti advokaadibüroo Leimanis, Gulbis ja Grinvalds advokaadile Anri Leimanisele, kes sellest ajast alates tegeles vastavate nõuete esitamisega TRE juhtkonnale. A. Leimanis uuris ka välja, et ilmselt tagantjärele on vormistatud TRE aktsiakapitali suurendamine uute aktsiate emissiooniga justkui enne aktsiate võõrandamist Virmaxelile. Aktsiaemissiooniga väljalastud aktsiad omandas *off-shore* piirkonnas registreeritud ühing Orbitex, kellel väidetavalt olnuks justkui ka Virmaxelile ja sealt edasi Amstereltile võõrandatud 1,000,000 TRE aktsia ostueesõigus.

A. Leimanis leidis, et aktsiaemissioon on õigustühine ja et Orbitex (isegi kui tal oleks ostueesõigus olnud) on eesõiguse kasutamise tähtaja mööda lasknud. A. Tammemäe initsiatiivil anti ülesanne probleemiga tegelemiseks Grutupsi advokaadibüroole, kes tegeleski asjaga alates 14.11.2000 (Hüvitusfondi ja A. Grutupsi advokaadibüroo vahelise õigusabi lepingu sõlmimine). Kuid tulemusteta selles mõttes, et vaatamata A. Leimanise poolt esitatud nõuetele ja 2000. aasta algupoolel Riia kohtus Virmaxeli nimel A. Leimanise poolt esitatud hagile (millega nõuti TRE juhtkonnalt aktsiaraamatu kande tegemist; hilisemas faasis tegeles advokaat Andris Grutups), ei kantud Amsterelti TRE aktsiaraamatusse.

Kõnealused aktsiad olid TRE aktsiaraamatus (Lätist saadud andmetel) aga endiselt AS Talinvest nimel. Vahepeal (08.09.2000) kuulutati välja AS TB Holding (endine AS Talinvest) pankrot. Hüvitusfond pöördus AS TB Holding (pankrotis) pankrotihalduri poole, et haldur teataks omalt poolt aktsiate võõrandamisest OÜ-le Virmaxel Invest. 17.11.2000 pankrotihaldur Einar Vallandi sellise kirja (TRE juhatusele adresseeritud kiri nr. 3-24/57, millega paluti aktsiaraamatus Virmaxeli nimele kande tegemist) Hüvitusfondile ka andis. Vahepeal oli muudetud A/S Talinvest Real Estate ärinime – uus ärinimi: AS Penta RE.

Käesoleva seisuga on OÜ Amsterelt Invest omandiõigus aktsiatele endiselt Penta RE aktsiaraamatusse kandmata. OÜ Amsterelt Invest nimel on asjaga Riias tegelenud Heidelberga advokaadibüroo advokaat Martins Kveps, kes esitas 2002.a teisel poolel nõude Riia kohtusse AS-i Penta RE juhatuse vastu nõude OÜ Amsterelt Invest kandmiseks AS-i Penta RE aktsiaraamatusse. Mitmel põhjusel (Riia kohtu kolimine; kohtu poolt õige kostja väljaselgitamine) oli esimene kohtuistung määratud märtsi lõppu, kuid M. Kveps'ult Concordia advokaadibüroo advokaadi K. Sultsoni kaudu saadud andmete kohaselt lükati seegi edasi uut kuupäeva täpsustamata. Nõude menetlemise protsessi käigus või tulemusel mingigi raha saamise lootus on aga kaduvväike, sest isegi kui saavutatakse nõude formaalne rahuldamine ehk selleks

ajaks kui jõustub aktsiaraamatu kanne, ei saa olla kindel, et TRE aktsiad ka reaalset müügiväärtust omavad.

Eelpool (osas "Nõuded"/ lk. 3) on seoses nõude lootusetuks tunnistamise otsusega toodud, et Harju Maakohtu 02. mai 2003 määrusega algatati OÜ Amsterelt Invest pankrotimenetlus ja ajutiseks pankrotihalduriks määrati Martin Krupp. OÜ-l Amsterelt Invest puudub vara Hüvitusfondi nõude rahuldamiseks. Kõigi eelduste (vara puudumine) kohaselt pankrotimenetlus raugeb ja OÜ Amsterelt Invest lõpeb.

6. **Võtta raamatupidamises arvele Hüvitusfondi 0,5 mln kroonine nõue Maapanga vastu;**

Nimetatud nõue on kajastatud Hüvitusfondi lõppbilansis ning antakse Hüvitusfondi koos muu varaga üle Rahandusministeeriumile.

Koostaja:

Anne-Riin Kütt
Jurist

Madis Raidma
likvideerija